UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVIII • Nr. 50
SAMBATA 16 Decembrie 1939
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Insulă, toamna...

Insulă, toamnă şi iar
Apa cuprinsă de şoapte.
Marea, molatec cleştar,
Mierla şi viile coapte.

Seara cu stelele mari,
Cerul plin de primejdii.
Alge cu miros amar,
Vinul uitat al nădejdii.

Insulă, toamnă şi iar
Marea îşi joacă delfinii...
Suflete, veşnic hotar —
Fluerul mierlei cântă luminii.

Valul cu umerii goi,
Pasăre, poamă şi frunză,
Totul se trage 'napoi
Pe alt tărâm să se-ascunză.

ION PILLAT

Contribuţii la sporirea romanităţii noastre

de Prof. T. PĂUNESCU-ULMU

Nu trebue să pierdem din vedere niciodată, structura noastră latină. Şi tot ceiace a ajutat sau ajută — la îmbogăţirea şi întărirea acestui caracter care, la rândul lui, amplifică posibilităţile româneşti de afirmare şi o desvoltare mai organică, mai strălucită.

Cultura şi realitatea noastră au primit şi vor primi desigur, adaosuri şi hrăniri — şi din alte părţi. Suntem în corespondenţe şi în raporturi de circulaţie a atâtor bunuri spirituale — cu aproape toată lumea civilizată şi cu o tradiţie culturală de multe ori superioară nouă. Aceste corespondenţe şi plusuri — asimilate complet şi trecute prin rezervoriul nostru specific, devin creşteri şi izvoare fecunde pentru propriile temelii naţionale.

Dar nu e mai puţin adevărat ,că altă altoire şi altă rodire au să se înfăptuiască — atunci când aceste adaosuri vor avea accente comune străvechiului fond latin, când vasta comunitate romanică va revărsa substanţial şi fecund, multe din splendidele ei realizări, peste mai tânăra şi mai receptiva ei soră latină care sântem noi.

Inutil să subliniem — că în tot acest proces, atmosfera noastră aparte, firească desfăşurare într'un anumit timp şi spaţiu a acelor latenţe latine ca şi alte împletiri istorice cunoscute, — îşi vor păstra viaţa lor deosebită şi nu vor îngădui nici cea mai vagă ştirbire a unei independenţe integrale şi a unei trăiri ritmate şi colorate, într'un anumit fel, al nostru. După cum iarăşi nu este locul să insistăm asupra rolului capital al spiritului critic, în acelaş act — spirit care însă niciodată nu poate fi uitat şi a cărui severă călăuzire şi fină selecţionare, a împiedecat şi va împiedeca totdeauna, o aservire a producţiei româneşti, o fadă artificializare sau sterile abateri dela liniile mari şi vii ale creaţiei.

In cercul acesta de adăogire şi alimentare a vechilor baze latine, din domeniul întins al nobilelor înrudiri romanice, — intră activitatea de ani de zile, a d-lui Al. Popescu-Telega.

Domnia-sa a tradus pentru publicul român, în rânduri de frumoasă limpezime şi într'o expresie de atâtea ori dominată de poezie şi eleganţă — pagini nenumărate din scriitorii spanioli şi portughezi. Căci deşi cu temeinice cunoştinţe în întreaga arie a romanităţii — d-sa s'a specializat cu predilecţie, în grupul iberic: Spania şi Portugalia. Alături de aceste bogate traduceri — Al. Popescu-Telega a oferit şi celălalt aspect, de erudiţie serioasă, de informaţie riguroasă şi totuşi sprintenă şi caldă. Paralel cu traducerile — au urmat studii, monografii, articole, cronici, din abundenţă — despre: Unamuno, Cervantes, graiul basc, romancierii moderni spanioli, Camoëns, corespondenţe între folklorul iberic şi român, etc.

Unele cercetări de strictă specialitate — au trecut într'o rază mai largă de romanitate, ca documentatul: Cervantes în Italia — altele mai libere, au atins sfera noastră românească prin apropierile şi analogiile motivelor populare sau au mers direct către cititorul obişnuit, prin povestiri minunat redate şi vibrant prefaţate şi explicate.

In totul însă — o muncă stăruitoare şi un devotament pasionat care au deschis culturii şi literaturii noastre, o fereastră luminoasă asupra ţărmurilor iberice scânteind de soare, nostalgie şi cântec...

Astăzi, Al. Popescu-Telega ne dărue un nou volum dens (în Editura Casei Şcoalelor, 1939) — cu eseuri şi studii intitulate simplu dar vorbitor, — Lecturi Romanice. Şi pe bună dreptate! Căci volumul mărturiseşte preocupări în raport cu întreaga romanitate. Şi Franţa şi Italia şi Spania şi Portugalia şi chiar şi România.

Noul volum conţine probleme şi desbateri închinate variat, diferitelor naţiuni romanice. Astfel Italia are; Divina Comedia şi Islamul, Spiritul dannunzian, Lirismul dannunzian, Ada Negri şi contribuţia femenină în literatura italiană, etc. Franţa este ceva mai săracă, numai prin Amiel. Spania are: Poema Cidului, Ramon del Valle Inclán, Benito Perez—Galdos un fel de Victor Hugo al Spaniei, Lirica populară spaniolă, etc. Portugalia cuprinde: Un reprezentant al lirismului portughez în care se face o amănunţită prezentare întovărăşită de elocvente citate, a lui Anthero de Quental, faimosul poet al „Sonetelor lugubre", sinucis imediat după apariţia negrelor poezii, Variante portugheze ale câtorva povestiri româneşti, etc. Iar ţara noastră primeşte capitolele: Potrivire între o schiţă ecuatoriană şi una română, Un gânditor român în care este analizată contribuţia cu caracter filosofic a lui Gr. Tăuşan, Variante poloneze şi portugheze ale câtorva povestiri româneşti şi

(Urmare în pag. 4-a)

Bruegel — Dans

SÉRAPHITA

de MIRCEA ELIADE

Séraphita este poate cel mai bogat în semnificaţii dintre aşa numitele „romane fantastice" ale lui Balzac. Ca şi Peu de chagrin, La recherche de l'absolu, L'enfant maudit şi Louis Lambert, şi această povestire stranie a fost clasată de autor în seria „Etudes philosophiques". Nu încape îndoială că îşi merită locul din toate punctele de vedere. Séraphita este un veritabil „étude philosophique", nu pentrucă abundă în conversaţii şi comentarii filozofice, şi nici pentru lunga expunere a teoriilor lui Swedenborg sau strania cosmologie pe care o cuprinde — ci, în primul rând, pentrucă Balzac a reactualizat în această operă o străveche şi fundamentală temă antropologică: Androginul considerat ca tipul omului desăvârşit, archetip primordial. Cetitorii îşi amintesc, fără îndoială, subiectul şi cadrul romanului. Intr'un castel dela marginea satului Jarvis, în apropiere de fiordul Stromfiord, trăia o făptură ciudată, de o melancolică şi diversă frumuseţe, care, asemenea tuturor personajelor lui Balzac, ascundea un mare „secret", o nepătrunsă „taină". De data aceasta, însă, nu mai e vorba de o „taină" ca a unui Vautrin sau Lucien de Rubempré. Personajul din Séraphita nu este numai un ins ciudat, în luptă cu societatea balzaciană; este o fiinţă calitativ deosebită de restul omenirii, şi „taina" ei nu se referă la anumite întâmplări din trecutul său, ci la structura sa umană. Căci misteriosul personaj iubeşte şi e iubit, în acelaş timp, de Minna — care-l vede ca un bărbat, Séraphitus — şi de Wilfrid, în ochii căruia se înfăţişează ca o femeie, Séraphita.

Acest perfect androgin se născuse din părinţi care fuseseră discipoli de ai lui Swedenborg. Deşi nu trecuse niciodată marginele fiordului şi nu deschisese nicio carte, deşi nu vorbise cu niciun învăţat şi nu se îndeletnicise cu nicio artă, Séraphita-Séraphitus stăpânea o întinsă erudiţie şi facultăţile sale mentale întreceau pe ale muritorilor. Balzac zugrăveşte cu o patetică naivitate însuşirile acestui androgin, viaţa sa solitară, extazele sale contemplative. Toate acestea, bine înţeles, întemeiate pe doctrinele lui Swedenborg, în care Balzac a crezut întotdeauna, chiar atunci când nu-i înţelegea cărţile. Povestirea e scrisă mai mult pentru a ilustra şi comenta teoriile swedenborgiene asupra omului perfect. Androginul lui Balzac, însă, nu aparţine decât foarte puţin pământului. Intreaga sa viaţă spirituală este îndreptată către Cer. Séraphitus-Séraphita trăieşte pe pământ numai ca să se purifice şi să iubească. Balzac nu o mărturiseşte cu precizie, dar din toată povestirea se înţelege că Séraphitus-Séraphita nu poate părăsi acest pământ înainte de a cunoaşte dragostea. Poate că aceasta este cea din urmă şi cea mai de preţ desăvârşire: a iubi real, adică în sens creştin, două făpturi de sexe diferite, şi a le iubi în acelaşi timp. Fireşte, iubirea aceasta este serafică; dar asta nu înseamnă că e abstractă, generală. Androginul balzacian iubeşte un ins; rămâne, deci, în concret, în viaţă. Nu este, cel puţin pe pământ, un înger; este un om desăvârşit, adică un om „total".

Séraphita lui Balzac este ultima mare creaţie artistică europeană având ca motiv central androginul. S'au mai încercat, în decursul veacului trecut, opere literare cu acest subiect, dar ele n'au întrecut niciodată mediocrul. Să amintim, cu titlu de curiozitate, romanul L'Androgyne (1891) al lui Péladan, al optulea tom din seria de 20 de romane intitulate de „magul asirian" La décadence latine. Péladan a mai revenit, în 1910, asupra aceluiaşi subiect, scriind broşura De l'androgyne (în seria „Les idées et les formes"), care nu e cu desăvârşire lipsită de interes, cu toate aberaţiile şi informaţia confuză de care face dovadă. Se pare însă că întreaga operă a lui Sar Péladan — pe care nu mai are curajul, astăzi, s'o străbată nimeni — este dominată de motivul androgismului. Cel puţin aşa lasă să se înţeleagă Anatole France; „qu'il est hanté par l'idée de l'hermaphrodite qui inspire tous ses livres". Péladan a revenit de nenumărate ori asupra tipului androgin din plastica europeană, şi tot el a discutat cu oarecare seriozitate androginia Giocondei şi a Sfântului Ioan, de Leonardo da Vinci, asupra cărora s'a oprit, în zilele noastre, ochiul scrutător al lui Freud.

Dar întreaga literatură a lui Sar Péladan, ca şi a modelelor sale contemporane — Swinburne, Huysmans, Baudelaire — este scrisă sub semnul impur al hermafroditismului, nu al mitului androginului, aşa cum l-am întâlnit în Balzac. Eroii lui Péladan sunt „desăvârşiţi" ca senzualitate. Semnificaţia metafizică a „omului perfect" se pierde în a doua jumătate a secolului al XIX, şi în atmosfera de rafinată descompunere morală, crimă şi oroare a cărţilor lui Huysmans şi Péladan dispare până şi amintirea angelică a Séraphitei lui Balzac. Poate că Théophile Gauthier fusese ultimul dintre romantici care intuise, încă destul de turbure, mitul androginului. Cine nu-şi aminteşte celebrele versuri din Emaux et Camées?

„Est-ce un jeune-homme? Est-ce une femme?
Une déesse ou bien un dieu?
L'amour, ayant peur d'être infâme,
Hésite et suspend son aveu..."

(Urmare în pag. ultimă)

Via oglindire

Lângă limpezile fântâni
(Nici întunericul nu le-a tulburat)
Imi flutură purpura zorilor,
Peste frunte, cerul ei curat.

Obosit de veghe, abia
Duc hora 'ntre sveltele surori.
In jur, lacrimile ierbii
Răsfrâng clare-aurori.

Din adierea nopţii desprins,
Trec, duh al umbrei, străin,
Prin lanurile luminii
Cu spicul senin.

Fântânile pure îmi refuză
Chipul de fum, trupul de fum.
In roua de zori o să-mi spăl
Pătatele vise, duium.

Vânătul cearcăn al veghii,
In care încă mai ard,
Uşor îşi va pierde, uşor,
Părelnicul fard.

Tărâmul palorilor vaste
Rămâne-va 'n stinse imperii.
Aci străluci-va, înaltă
Şi pură, culoarea 'nvierii.

Jocul din nou început,
Voi hori 'ntre sveltele surori,
In oglinzile clare, deplin —
Strălimpede'n roua de zori.

AUREL CHIRESCU

O istorie critică a criticei

de NICOLAE ROŞU

Nu odată am văzut invocându-se lecţia de stil a lui Ion Neculce, sau vorbindu-se elogios despre cultura lui Dimitrie Cantemir. Dar nu numai aceştia doi, ci toţi cronicarii moldoveni au avut un stil românesc, artistic, un simţ deosebit al frumosului în scrierea lor, şi fiecare a însemnat o voinţă de creaţie dincolo de tiparele obişnuite. N'au scris după modelele altora, nici n'au copiat idei aflate în circulaţie, ci au fost ei înşişi, cu întreaga lor personalitate în tot ce gândeau şi în tot ce scriau.

Dacă o cultură românească „intelectuală", spre deosebire de una populară, începe cu dânşii, cum am putea oare s'o admitem fără să le recunoaştem şi un simţ critic. Din afirmarea unei personalităţi specifice naşte însăşi ideea de critică. Ne-am convins de acest adevăr cetind tot ce au scris cronicarii. In scrierea lor se vede hotărîrea nestrămutată de a da o rânduiala autentică fenomenului cultural românesc, de a afirma adevăruri nestrămutate, valabile pentru o anumită înţelegere etnică. Pe lângă aceasta, cronicarii aveau nu numai o cultură, dar erau în acelaş timp şi făuritori de cultură. Pe deasupra aveau „idei" şi erau portretişti. O cunoaştere psichologică oamenilor şi o discriminare critică a fenomenelor se făcea indispensabilă. Evident, nu acest fapt constitue măsura talentului lor, care înainte de orice era literar. Dar oricum, critica adaptată culturii de aici începe.

Nu este nici timpul şi nici locul să ne adâncim prea mult în istorie pentru a căuta origina criticii literare. Ni se pare ridicolă afirmaţia că ea ar începe cu Titu Maiorescu, când chiar acest critic, prin însăşi activitatea lui nu est altceva decât un continuator. Origina criticii literare o vom găsi fireşte, tot la Dimitrie Cantemir, în acea scriere ce se numeşte „Divanului sau gâlceava înţeleptului cu lumia, sau giudeţul sufletului cu trupul", apărută la 1698, cuprinzând diferite aprecieri critice cu un scop didactic şi cultural de îndrumare şi luminare a minţilor. Lucrarea aceasta are un caracter filosofic diletant şi scrisă cum a fost într'o limbă prea mult influenţată de latineasca Voevodului, va putea întâmpina multe obiecţiuni. In vremea aceia însă, dascălul Ieremie Cacavela îi găsise destule merite, căci în prefaţa lucrării lui Cantemir, pe lângă altele, el va vedea într'însa „a voroavei înfrumuseţare, pe cât a moldovenescului neam limbă a cuprinde poate". Pentru timpul literar, în care opera a fost tipărită, dimpreună cu predoslovia ei, însemna foarte mult. Am putea-o socoti o piatră de hotar, dacă după aceasta n'ar fi venit domnia, şi fireşte, decadenţa culturală fanariotă. Totuşi, prin prezenţa dascălilor de limbă grecească se purcede 'a o înlocuire a octoihului cu studii privitoare la tragedia greacă şi la poemele homerice.

Se făcea prin urmare o critică orală, culturală şi educativă, iar prin chiliile mânăstirilor s'au găsit multe manuscrise privind cărţile de filosofie şi de literatură. O critică orală şi anonimă, a existat în toate epocile culturii noastre. Nu mai puţin însă va trebui să ţinem seama de lucrările celelalte ale celor doi domnitori şi scriitori, Dimitrie şi Antioh, şi de evidenţa unui umanism românesc care înflorise atunci. Povestirea faptelor întâmplate, sau descrierea fabulatorie, presupunea o alegere şi un meşteşug, un simţ estetic, am zice noi cei de-azi, fără să pierdem din vedere că aceasta însemna şi un simţ critic, orientat de învăţătura clasicismului antic.

(Urmare în pag. 4-a)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICA LITERARĂ

Ion Minulescu: Versuri, ediție definitivă, „Fundația pentru literatură și artă Regele Carol II"

S'a spus despre simbolism că râvnește la bunurile muzicei, că e gelos pe melodie, că încearcă s'o facă proprietate a poeziei.

De fapt, amintind de bunurile muzicei, se dă numai un *nume*, inefabilului liric, se stabilește o analogie, fără să se rezolve prin aceasta problema esențială care este *lupta cu inefabilul*. Dacă poetul ar împrumuta armele muzicianului, ar înceta să mai fie poet; el trebue să invente procedee proprii artei sale. Independența și-o păstrează prin originalitatea instrumentelor de captare, prin eficacitatea și rezistența lor. In lirica simbolistă, sunt deci două mete discriminări: inefabilul și instrumentul lui de captare. Inefabilului i s'au conferit numeroase alte denumiri: necunoscutul, absolutul, idealul, eternul, infinitul, inconștientul muzical, visul, nostalgia, evadarea, aventura, etc., etc.; pentru actul de captare a acestui glorios demon, s'a găsit un termen satisfăcător, din care o epocă de poezie și-a făcut stindardul: simbolul. In concepția mișcării simboliste, simbolul este mai mult decât metafora, și nu se confundă cu alegoria. El este un agent mistic de transmisiune, un reprezentant autorizat al celor de *idncolo*, printre cele de *aici*. Simbolul posedă energia de a afirma *ceva* despre *nimic*, el are învestitura profetică; rostul lui este de a instrui, de a stabili relații de viață, de a interveni cu autoritate în comportările spiritului, de a întemeia un *umanism*. Greșit s'a afirmat că poezia simbolistă nu are contact cu modul de a trăi al cloectivității, cu aspirațiile, credințele și *morala* ei. Deasemeni greșit se crede că simbolismul tinde spre universalitate, și că în substanța sa nu pătrund și factorii etnicității.

Eroarea vine de acolo că se pune accentul de valorificare pe *simbol*, și nu pe elementul simbolizat.

Cuvântul, metafora, termenul pot fi socotite internaționale, în măsura traductibilității lor, dar năzuința spre absolut, — deși o înzestrare generală a ontologiei umane, — poartă riguros pecetea individualității, a etnicității.

Este vorba de poziția față de transcendență, fapt prinurmare ce comportă grade de intensitate, de distanță, de sens și adâncire a misterului, de învecinare cu angelicul sau cu satanismul, însfârșit, de mântuire sau de damnare. La poeții francezi, transcendența a fost steaua influentă, mai rece sau mai caldă, mai senină sau mai turbure, vizibilă sau invizibilă. Verlaine a sfârșit în catolicism, Rimbaud în satanism, Mallarmé a inventat teoria negativelor, a absolutului *absență*, spațiul nul, toposul platonician fascinant prin magia eternității în moarte. Laforgue a încercat să crească imens din inconștientul acceptat cu cea mai promițătoare rădăcină metafizică a secolului... Să ajungem însă la d. Ion Minulescu. Opera d-sale lirică nu se poate înțelege și nici justifica fără cadrul autohton, în care poetul avea să se situeze față de planul transcendent.

Puține cărți oglindesc un fel de a fi românesc, o mentalitate, o structură psihologică și morală, mai fidel decât *ediția definitivă* a versurilor d-lui Minulescu. Incepe la 1908 și se oprește astăzi, închizând o perioadă de peste trei decenii. Ce poate fi mai interesant decât răsfrângerea justă a unui fel de a fi, în toată amploarea sa, a unei *umanități*, mai ales când umanitatea aceasta este cea românească? Iată de ce credem că d. Ion Minulescu va fi studiat ca un poet specific, și nu universal, și nu șovăim să afimăm că traduse, poeziile d-sale n'ar prezenta interes, chiar în Franța, de unde criticii au precizat că vine ecoul lor. Aceasta se datorește repetăm, adevărului că nu simbolul ca arătare plastică, valorifică poezia ci substanța mistică, transmisă prin simbolism. Or, această substanță mistică sugerată de d. Minulescu prin simboluri, nu interesează pe francezi, și nici pe alții din afară de hotarele autohtone, unde ea s'a dospit ca într'o cupă de cumănătură.

Ce s'a întâmplat? La 1908, d. Ion Minulescu își anunța mesajul, cu conștiința clară a misiunii profetice:

Eu vin din lumea creată dincolo de zare —
Din lumea 'n care n'a fost nimeni din noi.

(p. 10)

Firește, avem de a face cu un fel de a ne rosti, pentrucă, în lumea de „dincolo de zare" nimeni nu merge spre a se mai întoarce. Ea rămâne definitiv închisă celor cari ar voi s'o viziteze cu condiția de a reveni în lumea de *aici*. Există totuși un mod de a lua contact direct cu ea fără moarte: harul și dogma. Contactul haric duce la sfințenie, dar nici poezia nu e streină de har, în deosebi când structura sa este profetică, și când poetul se socoate misionar. Marii poeți au avut revelația lor profundă și locul lor, în umanism este alături de profeți. Este evident că d. Minulescu nu face aluzie la un contact haric, în versurile citate, și nici o revelație laică nu ni se pare că anunță. Glasul d-sale își bizue tăria pe o altă cunoaștere, care îi dă îndrăsneala marilor afirmații: această cunoaștere este a *simbolurilor*. D-sa posedă știința *semnelor*, d-sa este un *magician* care poate iniția într'o artă nouă. Unde s'a inițiat d. Ion Minulescu? Istoricește, vom răspunde: la Paris, unde a studiat patru ani, — cu banii familiei, noroc pe care nu l-au avut alți confrați. Propriu zis, domeniul de inițiere este totuși mai general decât Parisul:

Eu viu din lumea 'n care
Nu-i ceru-albastru,
Și copacii nu-s verzi așa cum sunt la voi,
Din lumea Nimfelor ce-așteaptă sosirea Faunilor goi,
Din lumea cupelor deșarte și totuși pline 'n orice clipă.

Am fi tentați să credem că poetul descinde dupe platoul umbrelor apolonice, pe care visul îl populează într'adevăr cu Fauni și Nimfe goale, și unde spiritului i se pare cu putință să soarbă din cupe veșnic pline, și totuși goale veșnic. Dar d. Minulescu nu este nici elenizant. Vom ghici ce este după darul pe care mi-l face, ca orice călător care vine dintr'o țară mai bogată într'alta mai săracă:

Veniți să vă aprind în suflet
lumina stinselor făclii
Și'n versuri fantasmagoria și vraja noilor magii.

Ne-a dumirit, dăruindu-ne „lumina stinselor făclii", „fantasmagoria și vraja noilor magii". Un dar însă, care prin natura sa vădit spirituală, nu poate fi primit, fără a fi înțeles. In privința înțelegerii, poetul ne informează:

Dar poarta a rămas închisă la glasul artei viitoare.
Era prin anul una mie și nouă sute opt *îmi pare.*

Regretabil ceea ce s'a întâmplat la 1908, dar lucrul nu se mai întâmplă astăzi. De asta poetul poate să fie în deplină siguranță. Noi cei de la începutul lui 1940 înțelegem darul destinat celor din 1908; dar îl înțelegem în felul nostru, după tiparul golurilor noastre ce își așteaptă plenitudinea. Noi suntem într'adevăr o generație *simbolistă*, noi căutăm realmente simboluri spre a le înălța stindard în lupta cu *nimicul*.

In acest sens suntem chiar o *mare* generație *simbolistă*, fiindcă ne consumă foamea sinceră de *simboluri*, de *semne*, de configurații, în care să ne încorporăm *sensurile*, să le potențăm și să le ridicăm la rangul de *mistere*.

Ne preocupă magia, simbolismul de orice fel, folklorul, existențele aurorale, configurațiile, dogmele, etc. Ne preocupă însă în calitatea lor de tipare, de structuri, de ritmuri, de rituale, de cadre în care se potrivesc conținuturile noastre, de la care pornim, ca de la o sarcină ce trebue descărcată.

In acest fel, noi cei din 1940 suntem pregătiți spre a *înțelege* darul d-lui Ion Minulescu de la 1908. Deoarece însă darul nu ni s'a făcut nouă, înțelegerea se face prin raportare la cei de *atunci*, ale căror „făclii erau stinse" iar pentru noi nu există problema de a-l primi sau respinge. *Umanismul* operei d-lui Ion Minulescu nu este al generației actuale; dar cum nu există *umanism* adevărat fără să instruească și acela al d-lui Ion Minulescu va instrui, desvăluind un aspect veritabil din modul de a fi a patru decenii precedente. Orice umanism se formulează într'un *ecce homo* și d. Ion Minulescu n'a neglijat să-și facă sinteza într'unul din poemele sale, dedicat, cum era *natural*, *sieși*. Un poet *simbolist*, indică într'un *ecce homo*, desigur, programul simbolurilor sale, substanțele ce năzuește a le sugera metaforic. Deasemeni un „ecce homo", poate fi adâncit oricât, pe linia unică a sincerității programatice, pentru că el nu poate să fie propus decât cu seriozitate, ca mod de a fi un om, ca *umanism*. Iată planul *uman* al d-lui Ion Minulescu, întocmit după capitolele componente ale unui EU, suflet, gesturi, lacrimi, oraniu:

Eu sunt o 'mperechere de straniu
Și comun,
. . . . . .
In suflet port tristețea planetelor ce-apun
Și 'n cântece, tumultul căderilor de ape...
. . . . . .
In gesturi port sfidarea a tot-ce-i Dumnezeu
Și 'n visuri, majestatea solarei agonii...
. . . . . .
In lacrimi port minciuna tăcutelor regrete
Și 'n râs impertinența sonorelor mandole.
. . . . . .
In craniu port imensul, stăpân pe Univers
Și 'n vers, voința celui, din urmă Ne'nțeles.

(pag. 99—100)

Cum avem de aface cu factori meniți să se *adune* spre a închega o *sumă* de umanitate, ori și cine, în afară de poet, poate relua calculul, în *suma* magică a unui „ecce homo" pe contul său, spre profitul unei sume personale: va avea de adunat „tristețea planetelor ce apun", „tumultul căderilor de ape", „sfidarea a tot ce-i Dumnezeu", „majestatea solarei agonii", „minciuna tăcutelor regrete", „impertinența sonorelor mandole", „imensul stăpân pe Univers", „voința celui din urmă Ne'nțele"! Numerele sunt toate mari, dar dificultatea calculului nu provine din cantitatea cifrelor, ci, am spune, din calitatea lor, fiindcă suma la care trebue să ajungem, este sumă a calității, ca orice sumă umană. Calculatorul are în vedere *suma*, iar dacă operația sintetică nu-i realizează suma, el trage concluzia că factorii n'au fost îndestulători. La d. Minulescu suma este exactă, dar pentru visătorii altui „ecce homo", suma nu se împlinește, calculul cere alți termeni, — suprimarea unora, adăugirea altora. Problema își capătă rezolvire doci *numai* într'o anume serie de *calități*, într'o anume ordine de valori, într'un anumit *umanism*. Iar pe d. Ion Minulescu nu-l putem smulge, fără injustiție, din unanismul d-sale; trebue să-l vizităm la d-sa acasă, ca să-l putem înțelege, în ordinea d-sale creatoare, în mediul propriu al simbolurilor din care și-a făcut adăpost pământesc. In cercul d-sale de experiență, vom accepta, să zicem, în gesturi, „sfidarea a tot ce-i Dumnezeu", și în „versuri" „voința celui din urmă Ne'nțeles". Vom înțelege apoi de ce poetul se înfășoară în „atmosfera cimitirelor din haos", și de ce pornește în „explorarea unor semne de întrebare". Simbolurile corăbiilor ce pleacă, al yachturilor ce părăsesc porturile, al mateloților de la proră, vor deveni clare, și acceptate pentru un *anumit* mod de a fi. Pentru același mod de existență gestul va fi *sfidarea* dumnezeirei, agonia va fi solară, — moarte fără înviere, — pentru că soarele nu învinge 'ntunericul, — tristețea va fi a planetelor ce apun, — fără speranță, — sensibilitatea va fi fraudă, bucuria provocare. Este de mirare câtă neînoredere în *semne*, are un poet *simbolist*: cât de turburat este de aparența fără conținut, un misionar al „luminei stinselor făclii", al magiilor și al „fantasmagoriilor". La ce servesc atunci atâtea arhitectonice simboluri unui necredincios absolut? Pentru ce îl urmărește necontenit totuși formula *trioletului*, dacă „nu-i în lume nimeni să'nțeleagă simbolul *trioletului*"?

(pag. 62)

O generație întreagă fredonează romanțele trioletului, al căror autor totuși nu crede în simbolul *trioletului*. *Dogmei* i-a dat târcoale d. Minulescu, până s'a decis să-și găsească liniștea explator. După ce a decretat că *dogma* este opera *apostolilor*, nu a unui *Prometeu*, poetul s'a consolat, întemeiat pe convingerea că un Prometeu nu poate să mai apară, fiindcă nu există EU

De atâtea veacuri plângeau fără să știe,
De ce n'aveau în gloata de Noi, *un singur* Eu
De ce'n întreaga țară, ca și 'ntr'o parodie,
Trăiau atâți apostoli
Și nici un Prometeu.

(pag. 104)

Apostolul sau apologetul nu poate oferi decât dogma, pe care nimeni nu o înțelege, fiindcă nimeni nu mai dă crezare unui glas din gloată; unui Prometeu, da, îi vor da crezământ, dar acesta nu există. Și poetul? Tot un glotaș de rând. D. Minulescu a stăruit și a revenit în multe poeme, spre a exprima ideia că poetul este numai un participant la o competiție, și că nici un câștigător nu va rămâne definitiv posesor al laurilor; altul îi va smulge brutal trofeul...

Dar va veni o zi în care
Ne vom opri de-odată 'n drum
Înspăimântați că'n urma noastră

Zări-vom pe-alți cum sosesc,
Cum ne ajung
Ne trec nainte
Și râd că nu-i putem opri.

(pag. 15)

Aspectul acesta al pesimismului minulescian derivă din cel fundamental, al nepătrunderii în simbolul *trioletului*. Anonimatul și înșelăciunea îl obsedează într'un chip paradoxal pe autohtonul căutător de simboluri. Morala înșelăciunii l-a făcut să vadă în femeie numai *amanta* sau *prostituata*, (și fetele de la țară au învățat să se vândă), iar în individul izolat un candidat la sinucidere. Evenimentul, acțiunile, relațiile sociale, sunt „fapte diverse", întâmplări mai reale în rubrica ziarelor decât în tragismul consumării lor, mai autentice în fantezia simplificatoare a autorului decât în datul lor real. Ecouri panoramice ale colectivității de bâlci. Cadrul general al viziunei lirice minulesciene, când nu este cel vag sugerat prin mișcarea apelor purtătoare de corăbii, sau al porturilor cosmopolite, este un cadru de totală parodie, în care nimic nu este ce pare a fi. Insuși poetul nu este ce pare a fi. Este ceva mai mult sau mai puțin, — ca o carte căreia rămâne să i se găsească titlul. Ce titlu vom alege cărții, pe care totuși autorul a numit-o provizoriu: „Versuri"? Il va pronunța timpul, cel ce posedă cheia căreia d. Minulescu i-a închinat o romanță ca unei amante.

CONSTANTIN FANTANERU

De vorbă cu debutanții

Ne bucură ecoul pe care l-a avut rubrica deschisă de noi debutanților. Putem afirma că *am organizat* scrisul începătorilor, în sensul că i-am scos din *nesiguranța* asupra preocupărilor lor. Mulți compun, în deosebi versuri, și majoritatea începătorilor nu au pe cineva competinte, în preajmă care să-i îndrumeze. Se întâmplă chiar să ascundă scrisul lor, din timiditate, ca pe un act de discreție, ca pe o apariție jenantă a vârstei. Dar fenomenul *scrisului* odată ivit, nu poate fi abandonat ușor; el se acompaniază cu griji, participă la complexul de autovalorificare a autorului, schimbă cu un cuvânt personalitatea tânărului. Il face să aibă nevoie de confesie, desvoltă o nouă ierarhie în viața interioară, produce efectul despărțirii de mediu, al distanțării prin *demon*. Tuturor acestor adolescenți pătimași după lectură, îndârjiți să-și descopere și să-și înalțe originalitatea le stă la dispoziție „Universul literar", camaraderește, deschizându-le poarta magică a tiparului.

Unele din lucrurile publicate le însoțim de comentarii; pe altele le lăsăm singure să-și încerce norocul, ca fiind mai pregătite. Pe toate le așezăm însă sub steaua *primului pas*, favorabilă sau nefavorabilă, timpul va decide. Ospitalitatea noastră prietenoasă este îndemnul necesar la drum.

COLINDA PENTRU MOȘ CRACIUN

Moș Crăciune, Moș Crăciune,
Cu ochi negri de tăciune
Și cu barbă de zăpadă,
Mult e mult,
De când ascult
Să te-aud venind pe stradă
Și din prag să-ți când ușor,
Cântec lin, colindător,
Ca și Ingerii din Cer, —
Lerui, Moș Crăciune, Ler.

Stat la foc și te 'ncălzește
— Lerui, Moș Crăciune bun —
Că e frig și viscolește
Și-i fi poate obosit,
Și-i fi poate trist — căci ție
Mititelule bunic,
Nimeni nu îți dă nimic
Din atâta veselie...

Lerui Doamne, Moș Crăciune,
Cu ochi negri de tăciune,
Tare-ași vrea
Din calea ta
De lumină și de nea,
Să te-abați și pe la Ea...
Vezi — pe-un drum de ceață deasă,
E o casă
mai retrasă,
Cu ferestre mari de soare
Și 'mprejur — ca o cunună —
Cu mesteceni albi de lună
Și ninsoare.
Du acolo ce-ai mai bun
Moș Crăciun!
Tot ce Ingerii ți-au dat
— Mititei și-așa sglobii —
Să aduci la noi în sat
Pentru dragii de copii.
Du acolo ce-ai mai bun,
Moș Crăciun!

Iar când mâine dimineață
Vei porni tăcut și bun
Spre castelul tău de ghiață
Din al Cerului cătun,
Am să-ți dau o traistă nouă
De arnici stropit cu rouă
Și toiag de busuioc,
Să duci tuturor noroc.
Am să-ți dau opinci frumoase
Cu nojițe de mătăse
Și cojoc de borangic —
Și-am să-ți cânt Florile Dalbe,
Mititelule bunic...

Simion Staicu

VASILE COBAN — HUȘI

Voi dormi de-apururi într'o vreme,
Printre trandafiri, ori crisanteme.
Și din mine fiecare os,
Va dormi 'n pământul gloduros.
Undeva departe de aici,
La un loc cu vermi, și cu furnici.
Numai versul meu ce-i smuls cu chin,
Va mai străjui 'n câte-un cuvânt.

Versurile nu merg fără un comentar care să justifice publicarea lor. Scrieți că vă aflați în spital și că trimiteți ce ați compus acolo. Nu trebuie nici să vă lăsați copleșit de circumstanțe, și nici să credeți că poezia se alimentează din sentimentele ocazionale. E bolnav trupul, spiritul nu e bolnav; dacă totuși și acesta este bolnav, maladia lui va fi alta decât a trupului. Ca și trupul, spiritul se îmbolnăvește fiindcă i se turbură armonia funcțională. Numai armonia funcțională a spiritului trebuie s'o aveți în vedere, dacă vreți să scrieți ceva care să merite numele de creație. Caracterul armoniei de care pomenim, este independența față de circumstanțe. Mobilele sale sunt mai ascunse și trebuesc căutate. In acest înțeles se spune că spiritul nu este contingent ci se mișcă și tinde într'altă direcție decât pare. Poezia cunoaște adevărata tensiune a spiritului, cauzele ei profunde și țelurile ei înalte. Poetul adevărat deosibește motivele reale de cele aparente și nu se înșeală.

TEODOR DOBROTESCU

Acuma bolta-i toată o grădină
In care-adie parfumate bori —
Căci plin e cerul de 'nstelate flori
Ce-și picură încet mireasma fină.

Răsar pe rând în umbra vesperală
Și se anină 'n sfere: iuvaer —
Iar petse toate luna e oier
Cu floarea ei de plantă tropicală.

Dar dintre-atâtea flori, atâtea stele
Ce stea-i a ta, iubitul meu, ce floare?
Clipind sub vălul lunii de ninsoare
Străluce trist destinul vieții mele:

O stea albastră, cât o viorea,
Ce tremură, pitită 'n alb ungher...
Și nu se află pe întinsul cer
O floare mai sfioasă ca a mea.

Și uite, vai! ce palidă-i, de lapte
E blondă-acum, din nou s'albește...
Odată jarul ei aprins mai crește
Și s'ofilesc petalele-i în noapte...

Ardeți departe — flori de sâng eși foc
Și înbălsămați înnaltul!
In curând, în curând, un altul
V'o privi din pragul aceluiaș loc...

MARIA CONSTANTINESCU-PITEȘTI

Moș Crăciun, tu-mi știi viața toată,
Copilăria mea săracă 'n bucurii.
Eu n'am putut să-ți cer ceva vre-odată,
Cum fac în lume-atâția alți copii.

Moș Crăciun, ades mi-aduc aminte
Cum te rugam în drag fără hotar,
Să-i spui măicuții dorul meu fierbinte:
Să-mi cumpere un galben degetar.

De-atunci trecut-au ani și în durere,
Cu prisosință datu-mi-am ocol;
Trăit-am viața 'n tainică tăcere
Și-acum trăesc în sufletul meu gol.

A fost un timp de vis când calde glasuri
In casa mea de tine povesteau:
Cum te-arătai zâmbind — făcând popasuri —
Cu sacul plin cu tot ce ei doreau.

Cum de-odată camera măicuții
Se lumina de-un pom cu mii de stele
Și cum se bucurau atunci micuții,
De-atâtea jucării și acadele!

Tu, bun și blând, zâmbind îl întrebai
De-au fost cuminți și-ascultători tot anul.
— „Da Moș Crăciun! și te-am rugat să-i dai
Din sacul tău și Turcului, sărmanul".

ION BERBECEANU

Umil, cu pas fluid și trup de fum,
Pornit din nicăeri spre totdeauna
Mi-am risipit luceferii pe drum
Și am sorbit cu pumnii, lacom, luna.
Dumbrăvi adânci cu primăveri și soare
Mi-au potopit privirile plăpânde.
Am poposit la margini de isvoare
Cu cerbii și cu ciutele flămânde.

Pe drumurile toamnei grea de aur
Mi-au susurat castanii la urechi
Și am cioplit în noapte ca un faur
Năluca tristă-a vremilor străvechi.

...Mă sting ușor ca 'n spuză un tăciun
Și seara mă 'mpresoară ca o salbă.
De ce mi-ai pus în trup sbor de lăstun
Și-mi ningi în păr zăpada, Doamne, albă?...

CONST. MILEA

Se răsfrângea ecou de Duminică,
Din graiul tău... Mireasma de cais,
Își îmbrăca veșmintele de vis,
Și picura cu ne 'nțeleasă frică...

Cu sborul frânt, pe cerul larg deschis,
Rănea albastrul câte-o rândunică,
Inseilând drumuri prin grădina mică...
Iți declamau povestea lui Narcis...

Sărut de foc, plecat din zări de soare
Ne dăruia amurgul de lumină
Ca un regret ce 'ntârzia să vină...

El prevestea o umbră viitoare,
Dar noi învinși de vraj' acelei clipe
Nu mai simțeam bătând a lui aripe...

VLADU POIENI

Pe ulița 'ntinsă trecea liniștită
O șatră flămândă de negri țigani.
Ei călători prin zarea mereu mohorîtă
De zile și nopți, de luni și de ani.

Și 'n urmă, o fată, cu negrele plete,
Cu mersul agale, prin seara târzie
Cânta o romanță; și 'n vorbele 'ncete
Gemea o cascadă de nostalgie.

Iar ochii de stele aprinși, gânditori
O clipă în ochi-mi adânc s'oglindiră
Și tainic de-atuncia un nor de fiori
Pe căile lumii mă urmăriră.

Iar firul romanței pieri ca și-un plâns
Tăcerilor negre lăsându-se pradă.
Ca două lumine, în zare s'au stins
Și ochii aprinși de nomadă.

. . . . . .
De-atuncea o vreme și încă și-acum
Când toamna pe uliți adie pustie
Eu simt cum amurgul se lasă pe drum
Și în zări un chip de țigancă învie.

PETRU HOMOCEANUL

Tăcut risipești pașii pe 'ngustele poteci
Și răscolești în gânduri trecutul irosit.
Găsindu-l te miri, cum n'a putrezit
Prin toamnă târzie, cu burnițele reci...

Fășește, printre visuri, cavalerul legendar
Pe drumuri de măzgă; dar ecoul, greu
Se urcă pe tine... parcă nu-i Dumnezeu
De norii smicură atât de funerar...

Dacă s'ar revolta luceferii grei
Să cadă uitarea pe sicriul de humă
Și harfa poleită de bronzul de brumă,
Ar inflori și 'n suflet pajiști de ghiocei...

Pentru nimic în lume n'ai cerși îndurarea
Arinilor în doliu, aspri și jilavi!
Zilele-s măsurate de copii firavi,
Cu asta te împaci. Supremă-i consolarea!

In păduri de aramă, șipotele-și sună
Șuvițele limpezi în clinchet de cleștar.
Se preling boabe din sucul amar
Al chemării poticnite în grilaj de mătrăgună.

Și răzbați către ruina unui alt atunci...
Coperit de tributul copacilor goi.
Așteptarea crește cu aripile moi
S'auzi primăveri, cum te râd din lunci...

URSULA G. BIJI

Mi-au lunecat mâinile de-alungul mătăsurilor, eres
Tremur de lună zugrăvi arabesc neînțeles.
Umbre vinete — plâns sau poate-i rugă...
Să rostesc încet imnul veghelor...

Corale și perle scârțâe sub pași.
Sălbăticiunile toate trec pe aici mers ușor.
Și se 'nfioară de taina comorii regești
Ingropată 'n parabole sărace și triste.

Pe lespezi albe se aude goană și râs
Poate domnița cu ochii de ametist...
Fășăie taftaua pe mușchiul nestrivit...

Mi-s mâinile grele și reci de atâta argint
Și brațele mă dor de bogățiile lunare...
— E ora când apele înverțesc...

Pe aici a trecut cândva un nebun
Sau poate un visător de os domnesc.

POST-SCRIPTUM

Sunt revoltat, mă rog, peste măsură
pe cei care susțin, bizar,
că este criză în literatură
când „Universul" tot e... „Literar".

Simion Staicu

Digitized by Babeș-Bolyai University Library

ZAPADA

de VLADIMIR DOGARU

S'a înserat. In curtea lui Alexe Cosmin, felinarul pâlpâie liniștit. Ninsoarea se cerne parcă și mai des și pârtiile s'au astupat de tot. Doar dela porți și până la scară și de aci și până la bucătărie, de se mai păstrează un pic. Mâine Zahei va trebui să le desfunde din nou. Spre șopronul de lângă vie, ori spre magazie, nu mai e chip să mergi. Liliecii din fața casei zac în nămete, ca 'ntr'o mare de nisip. Pe balustradele balconașului, zăpada s'a așezat în straturi mari, moi și afânate, să le sufli din gură. Pe la streșini încep a răsări ace de ghiață. Totuși, e moină. Geamurile se aburesc și lumina dinăuntru se strecoară ca prin pânză.

In camera din mijloc, Doamna Fira împachetează de zor lucrurile băieților. O ajută Stana, care aleargă dintr'o odaie într'alta. Axente și Vlad se interesează într'una dacă s'a pus cutare ori cutare obiect.

— Să nu uitați nucile.

— Dulceața de mure pentru tanti Gina.

— Și-o sticlă de pelin pentru unchiul Sava .

— Gutui...

— Pun de toate, pun de toate, îi asigură Doamna Fira ; numai, dați-mi ajutor. Stano, ado flanelutele : sunt în garderobă. Repede ! Alexe, ar trebui să mai faci și tu ceva : te-ai înfundat acolo...

— Incet. E timp destul. ce vă grăbiți ? Să termin scrisoarea și viu și eu.

Retras în bibliotecă, Alexe Cosmin îi scrie lui Sava. Il roagă să facă sărbătorile Crăciunului la Dobrotinet. De n'or putea veni toți odată, să plece Elisabeta mai din vreme. „Iți voi vorbi de lucruri, pe care până acum le-am tăinuit. Soarta Elisabetii mi se pare din cale afară de tristă. Știi hotărîrea ei de a nu se recăsători. N'am nimic de zis și o aprob întru totul. Ca părinte însă, sunt dator să mă preocup mai în deaproape de viitorul ei. Atâta timp cât voi trăi eu, Fira și voi, poate nu-și va da seama de tristețea vieții. Cum se va simți după moartea noastră ? Omul nu moare totdeauna de bătrânețe. Un accident, o boală făr' de veste, ori altceva din senin îmi pot curma restul de zile". Făcu o pauză. Ii ieșise pe frunte un petec de sudoare, lat cât un pod de palmă. Și-l șterse cu batista. Apoi simți că-i ard umerii obrazilor și sfârcul urechilor. De dincolo, din camera vecină, străbăteau până la el crâmpee de fraze, rostite rugător de Doamna Fira : „asta e pentru Elisabeta", „dulceața din borcanul verde e tot pentru ea, țineți minte". Răsunau ușile, deschise și închise de Stana, într'un sgomot de prelungă tristețe. Alexe Cosmin rămase cu tocu 'n mână, privind pe fereastră. Nu vedea nimic. Numai o dâră de lumină spintecea amurgirea d'afară, făcând să sticlească roiuri de fulgi. Uneori întunericul înainta până 'n giurgiuvele. Atunci te uitai în geam ca 'ntr'o oglindă și sgomotele de dincolo se auziau mai bine. Pe Alexe Cosmin îl cuprinse melancolia. Işi luă înduioșat privirea din fereastră, recită ce scrisese și continuă : „Poate te vor surprinde rândurile mele. Dar mintea unui părinte este frământată în fel și chipuri. Sunt mai mare ca tine și am dreptul să mă gândesc la moarte. Nu-mi e frică de loc. Imi pare rău numai că nu vă las fericiți pe toți (ocoli să vorbească direct de Elisabeta). Tu știi durerea din sufletul meu. Deaceea, vino. Ia și pe Gina, și pe copii. Vă aștept de pe acum". Lăsă loc pentru un post-scriptum. Va adăoga lista cumpărăturilor de Sărbători. Trebue s'o consulte pe Fira. Se ridică și ieși.

Impachetarea era pe terminate. Paturile gemeau de lucruri răvășite și pe jos zăceau foi de ziare și bucăți de sfori.

— După câte văd. treba merge și fără mine...

— Gata; cui scriseși tu acolo ?

— Lui Sava.

— I-ai spus ce să ne cumpere de Crăciun ?

— Nu. Să faci o notă.

— De n'ași uita. Stano, pune și pachetul ăsta 'n cufăr. O mai fi ceva ?

— Căciulița lui Domneliu.

— Am pus-o.

— Borangic pentru tanti Crina.

— Nu.

— Mere.

— Nici. A ! mi-am adus aminte: pelin pentru Sava. Să vă duceți să umpleți sticla. Stano, repezi de ia felinarul. Voi merge și eu, să văd cum stăm cu masa.

La amândoi le pare rău că pleacă băieții. Alexe Cosmin ține să nu se arate emoționat. Doamna Fira nu poate însă să-și ascundă regretul și e gata să isbucnească în plâns. Tot așa o crescuse și pe Elisabeta și tot așa de tristă era și în zilele despărțirilor ei. O bocea până la gară, se suia în tren după ea, și de multe ori o însoția până la București. Suspină încet, își luă broboada și șoșonii; și ieșiră câteșipatru.

După ce coborîră scările, se îndreptară spre pivniță. Mergeau tăcuți, unul după altul, ca la mânăstire. Nu se întunecase de tot. Se mai năzăreau gardurile de peste drum, acoperișurile caselor, și trunchiurile de copaci. Ușa dela bucătărie era deschisă și 'n umbra strășinii se vedea aceeași ninsoare deasă și oblică. Zahei spărgea lemne lângă stâlp, să aibă pentru foc. Când se apleca, vârful căciulii intra 'n lumină, lucind de parcă ar fi fost poleită cu argint. Era plin de zăpadă. Prin marginea de sus a pragului ieșiau nori de aburi. Se isbeau de tavanul prispii. coborînd în rotocoale spre pământ, se ridicau apoi umflându-se, până ce, în loc s'o ia iar în jos, dispăreau afară.

Când fură pe-aproape, îi întâmpină Stana cu felinarul.

— Alexe, umpleți sticla și veniți repede la masă.

Pivnița lui Cosmin e o adevărată comoară. Nu e om pe care să nu-l fi cinstit. Pentru o treabă cât de mică, pe lângă plata cuvenită, țăranii capătă și câte un pahar sau două de băutură. Citireagu, țiganul dela primărie, se bucură încontinuu de această favoare. Vine zilnic, cu ziare ori scrisori, și la plecare îl așteaptă cinzaca de rachiu. Insuși Cosmin, deși e foarte cumpătat, intră des în pivniță. Vara, când sunt strânși toți, înainte de masă, au obiceiul să stea de vorbă aproape câte un sfert de oră. E răcoare și convorbirile devin aci nespus de plăcute. Numai cu băeții, Alexe n'avu cum să întârzie. Nu era nici timpul de taifas. Mâine se vor scula de mult și trebue să se culce de vreme. Umplură sticla, și luară și pentru masă una cu vin.

Au mâncat dispuși, dar nu ca altădată. Doamna Fira s'a trudit să înveselească atmosfera, sărind din discuție în discuție. Și-au adus aminte de întâlnirea cu Neagoe Spirea. Alexe Cosmin le-a explicat că nu e om rău, ieșirea lui datorindu-se unei enervări de moment. Cât privește conflictul cu Rizea, vina o poartă cel din urmă, care e mare zurbagiu. Au discutat apoi despre întâmplarea din biserică. Se găsiau în fața unui caz ce li se părea că ascunde nu știu ce rea prevestire. Până acum, cruciulița nu mai căzuse din mâna preotului. De Iordan aveau păreri bune și nu înțelegeau ce rău poate să-l aștepte. Au mai vorbit și de visul lui Zahei și, după ce au băut vin nou, s'au dus să se culce.

Alexe Cosmin nu-și mai pornise băieții de dimineață, după cum era vorba. Din sat și până în șosea coborîșul e anevoios. Până la gară e cale de opt chilometri și pe timp de iarnă îți trebuesc aproape două ore de mers. Trenul vine la șase, ceeace înseamnă că din Dobrotinet trebue să pleci dela patru. Când l-a deșteptat Zahei și i-a spus că afară ninge mereu, Cosmin nu

și-a mai sculat copiii. S'a strecurat doar Doamna Fira în camera lor, a scormonit cenușa din sobă, a pus coji de anin peste cărbunii ce mai aveau foc, a vârît un braț de lemne, și a ieșit în vârful picioarelor. Băieții s'au învelit bine cu plăpumile, au tras cu urechea la duduit, și au dormit înainte.

Amânarea plecării nu producea nici o încurcătură. In loc să sosească la douăsprezece, ajungeau seara. Nevăzând că nu vin cu primul tren, Sava îi va aștepta și la al doilea. Să-i telefoneze, nu mai avea când.

La bagaj se mai adăoga un pachet din peștele adus de Frimu. Il trimit aproape tot celor din București. Ei oprește foarte puțin, și, nu se știe de-l vor mânca și pe acela.

Noua plecare va fi după masă. E timp destul. Poate încetează și ninsoarea. Au mâncat mai de vreme, și tot în atmosferă de regret. Zahei a tras sania la scară, plimbându-se nerăbdător pe lângă ea. Vrea să se înapoeze pe lumină. La douăsprezece fix, băeții apar pe scări. Sunt îmbrăcați cu paltoane și glugă pe cap. Doamna Fira și Cosmin pășesc triști în urma lor. Două săptămâni îi mai despart până la vacanță, și totuși la amândoi le pare rău. Ca 'ntotdeauna, Alexe Cosmin ține să nu fie emoționat. Il trădează umezeala ochilor și tremurul glasului. Fira plânge pe furiș. Axente și Vlad nu par schimbați. Abia la gară simt în întregime regretul plecării.

— Inveliți-vă bine. Stano, mai ado o pătură.

— Avem de-ajuns.

— Vă trebue și la picioare.

Cosmin cercetează amănunțit hamurile cailor.

— Le-ai pus p'ăle noi ?

— Da.

— Pe coastă să lași încet. Chiar și pe șosea. In două ore și jumătate ajungeți voi. Haide.

Iși îmbrățișează copiii, ceeace nu mai făcuse de mult. Doamna Fira fu și mai mișcată și nu-i mai lăsă din sărutări.

— Rămâneți sănătoși !
— Umblați sănătoși !
Zehei dete bice cailor. Sania (
ușor, alunecând ca o luntre. Cei d
maseră sub stâlpii porților, privi
și după ce nu se mai văzură.
Când au vrut să cotească spre
ca să o ia la gară, în dreptul Ca
lei, unde Obrocanii se întretaie cu
da Liceului, caii s'au oprit. Ră
era plină de oameni. Pe delături
tau trăsuri, cu birjari cocoțați pe
și camioane dela moara Olteanc
va copii se suiseră în vârful ca
depe trotuare, iar alții se bără
pe zidurile caselor. Nimeni nu
era. Vardienii fluerau din țig
cercând să împrăștie lumea, s
claxonau de foc. Mulțimea s
însă și mai mult. Dinspre t
săptămână curgeau cârduri
impuind drumul. Zahei rămas
nepricepându-se ce să facă.
— Intorci și o iei pe Strih
fel stăm aci până 'n seară.
Sugestia băeților fu bună
lucru li-l spuse și un țăran
dela care putură afla ceva,
cu îmbulzeala din față.
— Eu sunt din Doba, de
venit d'azi noapte, cu stân
lan brutarul. Vreo douăze
am adus. La plată, boerul
ceartă cu noi, pe chirie.
c'un preț și acum zice alt
mit și atâta tot, că suntem
facem ? Unii, mai îndrăsne
la vorbă, i-au aruncat bar
jurat. S'au ciorovit până
Aci, nu știu care din ei,
dela boi, și i-a dat în cap.
ba că vor să-l aresteze.
Zahei smucește din h
nu pleacă. Toacă pe loc.
— Să-i iau eu de căpă
Cu ajutorul țăranului
toarsă spre Strihareț.
— Dacă mânați mai
ieșiți înainte. Văd că se
fectură.
Intr'adevăr, după ce
cură de Kițulescu, întâ
țărani, conduși de va
nepăsători, vorbind în
privirā cu atenție, mă
și până jos. Purtau ipir
mari în picioare și că
cap. Cel din mijloc er
toți și mai tânăr. Av
ochii blânzi, dar totu
mânie, fruntea tăiată
de nesupus. „Asta tr
pricina", se gândiră
Umerii îi erau împl
manului o înfățișar
zis că deschide dru
Insă în urma lor ve
cu roate ruginite,
cu albul zăpezii. Ca
opintindu-se. Prin
vedea un chip de
mari la gât. „Dac
a zis, ce mai vrea
Până în piață,
ochii dela cei ares
ziat puțin, să vadă
le era teamă că p
curiozitate o ave
lături. Se întreba
se lămuri. La ber
torii formaseră
tând.
— Mai avem
Zahei. Indeamnă
— Tocmai aj
deam c'aflăm c
le dă drumu...
— Nici vorbă
omu-acela ?
— Săracii : t
lor li se bagă
Compătimiri
ordin social. I
prejurimi nu
scene Oamen
cu cei asupri
nosc de loc.
— Vor fi p
— Și eu zi
Renunțară
spre gară.
Sava și-a
poții, exact
trenul de d
Seara și-a
Mira. Se lă
făcuseră p
dintre șine
malii trece
du-și în m
unde mar
felinare, l
galben, c
mai ning
frig, pole
era ca d
tal ca d
Intâi
Moldo
oprind
stratu
la fe r
nând e
fața u-
Tre re
în ceat
m șubc
sp nă,
c inare,
tori d

porni
oi ră-
ndu-i
piață,
tedra-
Stra-
pântia
aștep-
capre,
a. Câți-
stanilor
chiaseră
știa ce
iale, în-
și șoferii
e îndesa
ârgul de
de vite,
e fâstâcit
areț, alt-
. Acelaș
d'alături,
în legătură
peste Olt,
geni la Mi-
ci de care
s'a luat la
Ne-a tocmit
fel. Am pri-
săraci. Ce să
ți și mai tari
ii și l-au în-
la biserică.
a scos resteul
Se vede trea-
ituri, dar caii
istru...
, sania fu în-
repede, o să le
duc spre Pre-
ocoliră și tre-
lniră un pâlc de
rdieni. Mergeau
tre ei. Băieții îi
surându-i de sus
gele lungi, cisme
ciuli cu moț pe
a mai înalt decât
ea fața osoasă,
și adumbriți de
drept, și gesturi
ebue să fie cel cu
Axente și Vlad.
iniți și dădeau su-
de mantie. Ai fi
n la șiruri de oști.
ea un cupeu vechi,
contrastând ridicol
ii trăgeau din greu,
geamul dela uși se
boernaș, cu blănuri
nu le-a plătit cât
dela ei ?"
băieții nu și-au luat
tați. Ar mai fi întâr-
ce li se întâmplă, dar
ierd trenul. Aceeași
u și oamenii de pe
u unul p'altul, fără a
ăria Cosma, consuma-
cere în stradă, discu-
o jumătate de oră,
caii.
ungem la timp. Cre-
le face. Mă prind că
că da. N'auziși ce spuse
ot ei nevinovați și tot
vină.
le lui Zahei nu erau de
Dobrotinet și prin îm-
se pomeniseră astfel de
i din popor se unesc însă
i, chiar și când nu-i cu-
ușì în libertate.
c. Ar fi păcat să-i închidă.
să mai aștepte și o luară
așteptat de două ori ne-
cum prevăzuse Alexe. La
ouăsprezece a venit singur.
luat și fetele, pe Lavinia și
sase un ger straşnic de se
roanele ca smalțul. Zăpada
era tot una de ghiață. Ha-
eau încoace și 'ncolo, suflân-
mâini. Pe la capetele liniilor,
evrau locomotive, se zăreau
uminând unele roșu, altele
niște globuri colorate. Nu
ea. Veneau de sus valuri de
ind geamurile cu chidă. Cerul
e sticlă și, parcă mai îndepăr-
e obiceiu.
au început a sosi trenurile din
a. Intrau în gară cu viteză,
u-se brusc. Aveau pe acoperișuri
i de zăpadă și petece de ghiață
ști. Călătorii coborau șiruri, ți-
se de dreble. Fetele rămaseră în
staurantului, la brațul lui Sava.
pe lângă ele frânari înfășurați
, acari, doamne cu copii de
arendași, soldați cu cufere la
țărani, femei nevoiașe, mun-
n Chitila, impiegați și tot felul

de vânzători ambulanți, cu ziare, ciocolată ori castane, strigând spre a-și vinde marfa. Cei veniți se opreau la ieșire, își ridicau gulerele dela paltoane și se îndreptau grăbiți spre tramvaie. Gerul îi înroșise la față și le 'nlăcrămase ochii. Nu puteai rămâne multă vreme afară. Simțeai că ți se lipesc nările nasului, că te astupi. Peroanele se goleau într'o clipă și până la trenul următor nu mai vedeai pe nimeni. Apoi iar se auzia duduit de locomotivă. iar ieșeau vânzători de castane, iar se coborau călători, și iar treceau grăbiți spre tramvaie.

Sava și fetele se retrăgeau și apăreau din sala de așteptare de fiecare dată. Abia la șapte a venit acceleratul dinspre Slatina. A întârziat mai mult de o oră. Se 'nzăpezise linia între Găești și Titu și a fost nevoie să se desfundeze. Când s'a ivit locomotiva, cu grătar mare dinainte și mecanici ce făceau semnale, din toate părțile a alergat lume. Nu mai vedeai pe cine cauți. Era o învălmășeală, născută ca din pământ. Se auziau izbiri de tampoane, trânteli de frâne, strigăte după hamali, formule de bun venit și alunecări de cărucioare. Fetele se uitau nerăbdătoare după Axente și Vlad. N'au fost la primul vagon, nici la al doilea și nici la al treilea. Au apărut mai din urmă, de după un stâlp.

— Uite-i!

Mira le aleargă 'nainte, bătând din palme.

— Ei sunt.

Băieții o zăresc și, la rându-le, îi fac semn cu șepcile.

— De când vă așteptăm!

— Dela șase.

— Nu, dela cinci și jumătate.

— Am avut întârziere...

— La Găești?

— Da.

— Mult?

— O oră.

— Numai acolo?

— Ba am mai stat și la Pitești, și la Mătăsaru...

— La câte ați plecat?

— De unde?

— Din Slatina.

— De la două.

— Ați făcut cam mult...

— De loc, intervine Sava. Altă dată se întâmplă întârzieri și mai mari. Trebue să vă fie frig.

— Nu. Era cald în tren.

— Vedeți să nu răciți. E ger. Cum i-ați găsit pe Alexe și Fira?

— Sănătoși. Ne-au dat o scrisoare pentru dumneata.

Până să iasă de pe peron, Lavinia și Mira își descos verii fără încetare.

— La Dobrotinet a nins?

— Sigur.

— De când?

— De Sâmbătă seara.

— Mult?

— Până la genunchi.

— E frumos în sat?

— Minunat. Să vedeți nămeții, casele...

— Dar cireșii?

— Sunt albi de sus și până jos.

— La gară cu ce-ați venit?

— Cu sania.

— Dac'ar ninge și la Crăciun...

— Și noi am vrea.

Nici nu băgau de seamă pe lângă cine treceau. De bagaj avea grijă Sava.

— Oltul înghețase?

— Nu. Ii trebuie ger mare.

— Nici gârla Tesluiului?

— Ea da. Amorțește numaidecât...

— Om de zăpadă ați făcut?

— N'am avut când.

— La biserică ați fost?

— Am fost.

— Și 'n grădina de peste drum?

— Și.

— Liliecii cum erau?

— Astupați de zăpadă.

Intrebările fetelor nu-i plictiseau. Fiecare alăturau în gând viața dela Dobrotinet cu cea din București. Una era frumoasă prin simplicitatea sa, alta prin nota ei luxuriantă. Amândouă la un loc dădeau un farmec nou, cunoscut numai Cosminilor.

S'au suit toți într'o mașină și au pornit spre casă. Mergeau pe urmele tramvaelor, ferindu-se de nămeți. Pe la colțuri ardeau sobe de castane, cu băieți îmbrăcați sărac, așezați roată pe lângă ea. Ici și colo apăreau reclame, luminate de becuri străvezii. Pe străzi trecea lume puțină, grăbindu-și pașii. Din loc în loc, unde zăpada era mai alunecoasă, întâlniau cai căzuți. Unii aveau picioarele fracturate, alții erau cu capul lungit pe ghiață. Se sbăteau neputincioși, sub loviturile birjarilor. Până nu intervenea câte un trecător, ori negustorii din magazine, nu se puteau ridica. Pe Calea Victoriei accidentele erau și mai dese. Fetele se astupau la ochi de milă, băeții se sileau să nu se mai uite, iar Sava își întorcea capul în altă parte.

— De ce i-o fi bătând?

— De barbari ce sunt.

— Ei nu văd că alunecă?

— Ce știu ei d'asta !

Șoferul a oprit în fața casei, virând lângă trotuar. Până să se dea jos, Crina i-a și văzut pe fereastră. Aleargă să le deschidă.

— Ați înghețat de frig. Să vă fac câte un ceai. Lico, dă-mi ajutor.

Lavinia și Mira își scot beretele, frecându-și când mâinile, când obrajii.

— Mi-au amorțit picioarele.

— Și mie.

— Vă văitați voi, d'ici până colea. Dar băeții?

— Noi n'avem nimic. Poate mai târziu să simțim ceva.

— Ia spuneți-mi: ce era la Dobrotinet? Ce face Fira? Alexe?

— Bine, tanti. V'au trimis dulceață de mure, nuci, gutui, pelin pentru unchiul Sava...

— Măi, măi, iar ați adus peste măsură.

— Mere, borangic...

— Vai. N'am să vă mai las să vă mai duceți. I-am spus cumnatei să nu vă mai dea atâta.

— Și pește...

— De unde?, săriră fetele.

— Dela Olt.

— Pe gerul ăsta?

— Da.

— Glumiți?

— De loc.

— Să vedem!

— Poftiți.

Când desfăcură pachetul cu bucăți de somn proaspăt, rămaseră înmărmurite.

— L-ați cumpărat. Nu se poate...

— Ba se poate.

— Cin' să-l prindă?

— Noi...

— Ia nu mai mințiți.

— Pe onoarea noastră...

— Zău spunem drept. Am fost ieri

— Nu vă credem.

— Cu ce ?

— Cu ostrețele.

— Singuri ?

Aci se încurcară. Strategia fetel era evidentă.

— Singuri. Adică, nu...

— Da, da, înțelegem.

— Or fi fost, or fi fost, le luă apărarea Crina, totdeauna încântată de tachinarea dintre ei.

— Mint, mămică. Nu-i vezi?

— Credeți ce vreți...

Abia când veni Sava, rămas dincolo, să citească scrisoarea lui Alexe, se deteră complet de gol.

— Pește proaspăt?

— Da. Prins de vitejii dumitale nepoți. Era momentul să-i ironizeze și fetele nu pierdură ocazia.

— Nu de noi, unchiule. De Frimu.

— Și nouă ce ne spuneau! Vai, ce mincinoși!

— Să le țineți cont.

— O să vadă ei.

Axente și Vlad se intimidară puțin. Până la urmă tot aveau de gând să dea lucrurile pe față, însă nu printr'o atât de neașteptată capitulare. Nu le mai venea să scoată o vorbă. Lavinia și Mira jubilau.

— Cum rămâne cu „onoarea" ?

— Ei, ei! lăsați băieții!

Noroc că servitoarea aduse ceaiurile și discuția se mută pe altă temă.

— Știi câte pachete ne-a trimis cumnata ? Uite : mere, gutui, în punga asta lungă nuci, aici dulceață...

— Așa e ea : totdeauna darnică.

— Dincoace pelin pentru tine...

— Nou ?

— Se 'nțelege. Doar îți cunoaște Alexe gusturile. Ce-ți scrie ? Pari cam schimbat.

— Bine... Ne roagă să mergem de Sărbători la Dobrotinet.

Sava se feri să-i comunice cuprinsul față de copii. Ii întinse plicul, căsnindu-se să-și alunge tristețea :

— Citește-o și tu.

— Să termin cu pachetele. Lico, du dulceața în cămară. Dar tot mai sunt ! A ! astea trebue să fie pentru Elisabeta. Nu e așa băeți ?

— Da.

— Voi ați băut ceaiul ? V'ați încălzit? Să nu vă mai dau ?

— Mulțumim. Prea mult.

— Nici vouă fetelor ?

— Nici.

La ora opt a venit și Elisabeta cu Domneliu. Fuseseră la teatru, în matineu, și după aceea, în vizită la o soră de a lui Tiberie.

In timpul mesei s'a vorbit și aci despre Dobrotinet, despre visul lui Zahei și întâmplarea lui Iordan. S'au emis diferite păreri și s'au dat numeroase tălmăciri.

Fragment dintr'un roman în pregătire.

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIȚIILE ASOCIAȚIEI „ARTA" (J. AL. STERIADE, E. STOENESCU, DĂRĂSCU, ȘTEFAN POPESCU, I-SER) ; HENRI CATARGI, SALILE „DALLES".

Deși expun în grup, membrii asociației „Arta" aduc atâtea tablouri, încât se poate spune că e o expoziție personală a fiecăruia. Pe lângă interesul pur artistic al acestei expoziții, adăogăm și pe acel de meserie pe care generațiile mai tinere vor ști să-l prețuiască. Datorită ideei fericite de a se grupa expozanții de acum ne dau prilejul anual să le admirăm operele cele mai recente. D-nii Stoenescu, Dărăscu, Ștefan Popescu, expuneau altfel destul de rar, și atunci participând cu lucrări puține. Regretăm apoi lipsa prețioaselor peisaje, naturi moarte și interioare ale d-lui Petrașcu.

D. Stoenescu — dacă am înțeles bine gândul d-sale — pare să aducă un omagiu lui Velasquez prin operele expuse. De sigur că d-sa, cu trecutul d-sale, era cel mai chemat să sărbătorească într'un chip atât emoționant pe titanul spaniol. D-l Stoenescu ni-l evocă cu obișnuita-i măestrie, fără a-și altera nicidecum personalitatea sau măcar paleta. Acele gris-uri, rozuri delicate le-am revăzut și altă dată la d-sa. Punându-le pe costumele și chipurile cari amintesc pe Velasquez, d. Stoenescu a subliniat o înrudire de care trebue să fie mândru.

D. Iser e și mai exuberant anul acesta. Niciodată culorile sale nu au strălucit atât de mult, niciodată nu au fost atât de îndrăzneț așternute. Roșurile d-sale mai ales sunt de o intensitate unică. D-l Iser acor... culorile cele mai puternice în ar...nii atât de neașteptate, atât de subtile, încât de fiecare dată ai sentimentul unei revelații.

D. Ștefan Popescu reia și de data aceasta subiectele pe cari le transpune cu atât farmec. Luminișuri, colțuri de mare și flori. Florile mai ales, d. Șt. Popescu le-a pictat cu o deosebită emoție, o emoție conținută însă pentru că fiecare din ele dovedesc luciditatea maestrului. Peisagiul „Caliacra" apoi, e o lucrare care trebue văzută ; ea dă măsura justă a meșteșugului d-lui Ștefan Popescu. D. Dărăscu, acest poet al soarelui ne pare mai potolit anul acesta. Pânza cea mare — o panoramă a Balcicului — care credem a fi acea care îl reprezintă cel mai bine, e o operă remarcabilă. Cu toată marea diversitate de tonuri, cu toată bogăția de culori ce a risipit în acoperișuri, în dealuri și în personagiile care animează priveliștea, d. Dărăscu a reușit să închege o lucrare de mare semnificație picturală. D. Steriade își intitulează tablourile simplu: Pictură, Desen, Aquarelă. In această modestie d-sa trădează un întreg program, sau mai bine spus o profundă convingere. D-sa nu vrea, să facă decât *pictură*, pur și simplu. D-sa știe că poți fi spiritual, adânc, filosof dacă vrei, numai prin linie și culoare. Știe de asemeni că după aceea poți fi și anecdotic, să ilustrezi cu vervă o idee sau o situație. Dovadă acel amuzant „Menu" dedicat probabil unui vânător și în care și d-sa dovedește o deosebită înclinare pentru păcatele vânătorești...

Concepția d-sale despre pictură, d. Steriade o ilustrează în cele 10—15 uleiuri expuse. D-sa demonstrează cu paleta d-sale — care e cea mai frumoasă din cele românești — ce lucruri se pot face fără bitum și fără umbre negre cari nu au nici-o rezonanță.. Despre desenele colorate ale d-lui Steriade, sunt mărgăritarele expoziției.

Expoziția d-lui Catargi é un pas deosebit în cariera d-sale. De la ultima expoziție d. Catargi a evoluat într'o măsură care a depășit așteptările noastre. Imi îngădui să fac o apropiere între evoluția d-sale și aceea a lui Derain. La aceasta mă îndeamnă amintirea unei expoziții Derain, din 1934, la Paris. Dela început excludem bănuiala că d. Catargi ar fi fost influențat de Derain — cunoștem deosebita probitate, deosebita conștiință artistică a d-sale. Ceeace vrem să lămurim, e că și Derain, și Poussin, și Corot aparțin aceleași familii de pictori și că cei cari au reușit dintre cei ce le sunt datori au fost acei cari fără să hrănească ambiții inutile au știut să meargă până la capătul drumului indicat de temperamentul lor. Expoziția Derain din 1934, ca și expoziția d-lui Catargi din anul acesta mi-au părut animate de efortul de a evada din strînsoarea firească a temperamentului lor pentru improbabile câștiguri, cromatice.

E posibil ca în acest fel de a vedea să intre o mare doză de subiectivism. Increderea, admirația noastră pentru arta d-lui Catargi, sunt însă atât de puternice și de trainice, încât acest subiectivism va fi iertat cuiva care aspiră către acelaș ideal de artă.

Aspecte italiene

Despre „Futu... ...rism" și încă ceva

Un critic — mi se pare regretatul Paul Zarifopol — remarcase mai demult, într'un studiu despre Alecsandri, uimitoarea carieră pe care-o fac în literatura unui timp, anumite cuvinte, epitete ori locuțiuni compuse.

Observația că „voga" unor expresii, „moda" unor anumite formule cu circulație intensă, e în directă legătură cu pierderea sensului lor intuitiv, al conținutului viu ce se ascunde sub termeni, — e o observație prețioasă pentru cercetătorul preocupat de succesul inexplicabil al unor forme de viață spirituală rafinată, la un public ignorant ori semidoct. Explicația nu poate veni decât dela magia exercitată asupra celor neinițiați, de proferarea unor impresionante formule, cu atât mai impunătoare cu cât — prin faptul că rămân neînțelese — își păstrează intactă aura de mister, și atracția.

Câte cocoane însetate de spirit n'a recrutat Theosofia, papagalicind cuvinte vedice, sanscrite, ori direct inventate ! (athman, kali, durga, etc.).

Și câte conștiințe pătrunse de snobism nu se simt obligate să accepte forme de artă pe care nu le pricep, tocmai pentrucă, nepricepându-le, le par extraordinare ?

O explicație asemănătoare pare a avea succesul „futurismului" la noi. Luat din scurt, niciunui dintre cei care decretează o poezie sau o pictură drept „futuristă", n'ar ști sa definească noțiunea. Futurism, cubism, suprarealism, dadaism, expresionism, poate chiar impresionism, sunt termeni rămași pentru marele public doar izvoare de delectări sonore. Ism-ele acestea răsunătoare plac pronunțate. Iar asociațiile variate pe care le trezesc, încântă ca șansonetele obscene.

Nu vedem, din considerentele de mai sus, nela-locul-lor unele precizări asupra futurismului, — istoricește vorbind — nici unele perspective teoretice deschise de cercetarea sa. In cronica trecută am pomenit despre acest curent ca despre un exces de individualism (vom explica numaidecât din ce punct de vedere : cei mai mulți îl consideră dimpotrivă, seduși de aparențe). Ceeace e paradoxal e că tocmai curentul acesta extremist în literatură, aparent fără nici o legătură cu momentul, cu viața societății în care apare, — e totuși de o surprinzătoare asemănare, pe planuri diferite, cu mișcarea socială a fascismului, cu ale cărui începuturi coincide aproape.

Când **F. T. Marinetti,** inițiatorul mișcării, publică la Paris în 20 Februarie 1909, articolul din Figaro, care trebuia să însemne întemeierea și manifestul futurismului, el nu face altceva decât să proclame — avant la lettre, pentrucă fascismul începe să existe ideologic

abia după
putea con
duse de
dragostea
gică și cu
îndrăzneal
esențiale a
„Voim să g
Art. 9. (Ve
rinetti e il
vol. VII, ed
Milioanele
fascii au gl
tă până azi,
rajul, energi
ne", „la ,gio'

Poezia futu
poezie activis
matistă, adic
ci activitatea
păstrase din a
contemplației
dată abolită.
preconiza Mari
țiunea. Expresi
turist, nu e re
mediații și cân
spontană și nec
asemeni mișcăr
direct al voințe

Futuriștii scri
o competiție, de
tudinea aceasta
a tot ce nu e bu
se simți trăind,
clipă, în efemer,
de cultură, („noi
musei, le bibliotec
specie", sună al 10
festul lui Marinetti

Cultura e tradiți
trecut. Aversiunea
trecut e aversiune
nere, față de pasi
regretul, nostalgia a
plică orice aplecare
apuse. Cucerirea viit
lui nou" fascist), iat
tii și iată dece cul
să piară. Pieirea ei e
mai întrucât cultura
viețuire a trecutului.
admite și futurismul :
va crea, dela alfa, d
distrus totul.

„L'Italia professoral
romana e medioevale
talia georgica, piagnu
di Pascoli, l'Italia bigo
l'Italia erotomana e i
nunzio", totul trebuie i
mântului. Nu rămâne
pirație, dacă se exclud
ligia, dragostea, istoria
Mecanizarea, industrial
lor de literatură e ope
„Căldura unei bucăți d
fier, e cu mult mai em
tru noi decât surâsul sau

războiu — principiile ce se vor
stata și la baza mișcării con-
Mussolini. „Vrem să cântăm
le primejdie, atitudinea ener-
ajoasă". (Art. 1). „Curajul,
, **revolta,** vor fi elementele
e poeziei noastre". (Art. 2).
orificăm lupta (la guerra)".
i : **F. T. MARINETTI, Ma-**
Futurismo, „I. Prefascisti",
Augustea, Milano, 1929).
de oameni încadrați în
ificat dela victoria fascis-
,la guerra di domani", cu-
, „l'audacia", „la ribellio-
nezza".

istă e înainte de orice, o
. Să fim atenți: nu prag-
preambul la activitate,
nsăși. Deosebirea care se
tichitate, între domeniul
i al acțiunii, e de astă
Contemplația pe care o
etti se confundă cu ac-
însăși, a poemului fu-
ultatul unor îndelungi
ări stilistice, ci erupția
ntestată a cuvântului,
necugetate — reflex
reduse la instinct.
așa cum s'ar lupta la
ootball bunăoară. Ati-
ăgână, de nesocotire
rie de **a trăi** și de a
ncorarea continuă în
în acord cu ura față
ogliamo distrugere i
, le academie, d'ogni
ea articol din mani-
.

și tradiție înseamnă
futuristă față de
activismului în ge-
tatea, melancolia,
ulică pe care le în-
de-asupra vremilor
rului (mitul „omu-
ce doresc futuriș-
ra e condamnată
însă plănuită, nu-
forma de supra-
entrucă o cultură
aceea pe care și-o
pă ce va fi fost

retorica, greco-
di Carducci l'I-
losa, nostalgica
a del Fogazzaro,
țattiera di d'A-
s depe fața pă-
motiv de ins-
pământul, re-
decât **mașina.**
area subiecte-
futurismului.
lemn ori de
ționantă pen-
lacrimile unei

femei. Voim să redăm în literatură, viața motorului, nou animal instinctiv, a cărei voință o cunoaștem". (Manifestul tehnic al futurismului, din 1912). Și câteva rânduri mai departe : „Facciamo coraggiosamente il „brutto" in letteratura, e uccidiamo dovunque la solennità".

A introduce în literatură urîtul, infamul, neprelucratul „il brutto", însemnează a-i lua caracterul de oficiere, de sacrament solemn ; a-i sfâșia odăjdiile. „La poesia deve essere concepita come un violento assalto contro le forze ignote, per didarle prostrarsi davanti all' uomo". Subjugarea, îngenuncherea forțelor necunoscute ale materiei, exploatarea lor în favoarea omului, e un scop deloc diferențiat de cel al tehnicei. Domeniul spiritului se reduce la cel al materiei. Futurismul se face vinovat de o penibilă confuzie de planuri, pe care nu e locul s'o criticăm pe larg aici.

Așa stând lucrurile, e dela sine înțeles că într'o asemenea literatură, expresia sentimentală a individului n'are ce căuta. Psihologia insului aparținea trecutului. Jos cu psihologia insului, deci. In locul ei, analiza masselor: expresia urletelor lor sau a rumorii surde 'n care se învălue. Anonimatul convine exceselor de forță. Excesele de forță convin progresului tehnic și progresul tehnic înseamnă cucerirea viitorului Nici un motiv prin urmare, ca lirismul futurist să nu exalte mulțimile anonime. Intr'o perspectivă identică sunt văzute în textele brahmanilor, dominațiile ciclice ale diverselor clase sociale: ultima, clasa celor excluși, **parias,** va stăpâni odată, proorocesc textele străvechi, și asupra lucrurilor spirituale. E normal însă ca ele să fie reduse la materie, de oamenii pâinii și ai circului. Ortega y Gasset [1]) nu crede altfel nici el.

S'ar părea că e o contradicție între identificarea ideologiei futuriste cu un desiderat social, și afirmația inițială, că futurismul e exces de individualism. Cum se împacă aceste două poziții, vom desbate în cronica viitoare.

Să reținem din cea de față că:

(1) Exaltarea **vitalității** — ca **acțiune,** (2) exercitată asupra **materiei,** (3) reductibile la **mașină,** deci la necesitate pură, (4) excluderea oricărei **libertăți,** oricărei gratuități ,oricărei desprinderi de practic, (5) adică alungarea **spiritului** din viața modernă, sunt mijloacele prin care Futurismul vede posibilitatea cuceririi viitorului. Consecințele imediate ale acestei atitudini materialiste, sunt **distrugerea culturii și anularea personalității.** Nimic în plus, deocamdată.

ITALO FRETTI

1) Cf. „Revolta masselor".

O istorie critică a criticei

(Urmare din pag. I-a)

Erau așa dar anumite modele, de viziune și de stil, personale, de concepție a vieții, de înfățișare a oamenilor și a lucrurilor, criterii critice în toată puterea cuvântului. Alegoria și retorica se aflau la mare cinste. Scriitorul dornic să-și înavuțească ideile și cunoștințele într'o cercetare istorică a acestui capitol, va găsi chiar în „Descrierea Moldovei" unele precizări de nuanță critică privind limba și literele moldovenilor.

Insfârșit, numeroasele traduceri din epoca de decadență a slavonismului și de înflorire a culturii grecești, unele dintre ele comentate și adnotate, invederează un simț critic fără pretenții, dar folositor pentru îndrumarea culturală. Dar însemnările critice se găsesc oriunde este vorba de literatură.

Fără îndoială că nu putem semnala o critică sistematizată, sau orientată după principii sigure și justificate, de un gen caracterizat, cu o anumită autonomie și un stil aparte. Spiritul critic exista și aceasta este suficient. După cum o fabulă sau o anecdotă, o pagină de pamflet sau un portret literar, prevede înțeesuri critice, după cum ironia sau șarja polemică nu se pot întemeia decât pe anumite criterii critice, sau observațiuni determinate de atitudini și idei, tot asemeni cititorul anonim luând o carte în mână și cetind-o, va fi spus că e bună sau rea, că-i place sau nu. Cu timpul chiar, în primii ani ai secolului XIX, când ne veneau ziare din străinătate, se pedepseau acei răspânditori de „învățături formaliste și zănatice". Erau procese de presă în miniatura, care aveau în vedere mai mult ordinea lăuntrică a țării. Boerii conspirând, scriau versuri, pline de înțepături răutăcioase, urmărind acum anume scop politic, dar de aici se vede că literatura era pusă în slujba politicei, și arma cea mai potrivită pentru unii era critica în versuri, mai nimerit i-am spune cronica rimată. „Tragodiea" lui Alecu Beldiman preface versul în pamflet, menținându-i de formă o rimă, și spiritul critic adăpostit de paravanul literaturii își afla astfel o posibilitate de afirmare. Cronica rimată avea în vedere mai mult funcțiunea publică a oamenilor zilei, dar privea pe alocuri și chestiuni de cultură. O asemenea îndeletnicire nu era cu totul străină în raza de preocupări a scriitorilor. Cronicarii ardeleni aveau cunoștințe temeinice de filologie, istorie, de limbi străine, și școala lor are o pronunțată orientare critică.

Nu făceau o critică literară, în sensul modern al cuvântului, cel mult literală, dar o critică a fenomenului cultural tot se desprinde din scrierile lor. Ne apropiem astfel de Asachi și de Gh. Lazăr, de „Povățuitoriu al tinerimii cătră adevărata și dreapta cetire". Un pas ne mai desparte de adevărata critică literară.

Și totuși o istorie a criticei nu începe de aici, ci mai de sus, de unde au purces aceste slove. Va fi nevoe de o istorie a criticei literare din care să se vadă nu numai evoluția genului în sine, ci prezența ideilor și corelativ sensul critic al culturii.

NICOLAE ROȘU

Ana Luca

In colecția „Universul literar", a apărut zilele acestea volumul de versuri, datorit d-nei Ana Luca, *intitulat „Candela". Numele d-nei* Ana Luca *este destul de cunoscut cititorilor. Autoarea a colaborat la diverse reviste literare și versurile sale au fost remarcate elogios de critică. Volumul de poezii „Candela" va fi un succes.*

Cimitir din margine de sat

Cimitir din margine de sat,
Zi cu zi lumnia ne-o aduni
Ca un fur pe veci întârziat
Intre albe sboruri de coluni.

Uite — aici... suspin'o romaniță
Floare mică 'n vânt de Mai plecată,
Zâmbet trist și tânăr de domniță
Ce-a murit cândva nesărutată.

Dincolo, un mac tăcut se frânge
Risipindu-și sângele 'n noroi...
...Un soldat care-a căzut la noi
Și pe care nimenea nu-l plânge.

O măicuță'n frunzele de tei
Clatină sub cer mătănii rare...
A murit viața 'n ochii ei
C'a lucrat în zi de sărbătoare.

Și 'ntr'un strat pierdut de tufănică
Tremur blând... în nopțile târzii...
Deapănă 'n tăcere o bunică
Nesfârșitul basm pentru copii...

Cimitir din margine de sat,
Tot mai mult lumina ne-o aduni
Ca un fur pe veci întârziat
Intre albe sboruri de coluni...

NICOLAE PELIGRAD

Co...ntribuții la sporirea r...omanității noastre

(Urmare din pag. I)

En
și
ra
și
noi
nes
po
vie
sim
Și
în s
auto
rudiri
puter
că, o
Le
etap
tual
A
știi
ron

inesc
puter
a înt
n alt
, să ir
c și c
ulare
— p
ă.
as
ial,
one.
roma
ile noas
îmbogăț
cturi Rom
ă în plus,
și literar r
I. Popescu-T
ntifică și dev
ană și pentru

u în italienește, în care găsim cuvinte judicioase
nice, pentru marele nostru poet și pentru adevă-
legere pe care trebue să i-o arate italienii. Evident
paragrafe, autorul nu pregetă să pomenească de
tre în discuții comparative între elementul romă-
el spaniol sau portughez, ca în cercetarea „liricii
spaniole", etc. Peste tot, prezența românească este
ste tot metoda fructuoasă a paralelismului se face

l — un domeniu aproape necunoscut, cel iberic
vine să se integreze cunoașterii și inavuțirii
Vechile aderențe latine din noi și actualele în-
ice — vor profita din această cunoaștere, iar
re naționale vor înregistra o creștere organi-
re celulară și naturală.
anice — alcătuesc un spor al latinității și o
a sforțările de lărgire a orizontului intelec-
omânesc.
lega dovedește și în acest volum, pasiune
oțiune neclintită pentru vasta familie
marele destin latin.

Prof. T. PAUNESCU-ULMU

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

Doina-Nora Michăilescu la „Filarmonica". Speranțele justificate de talentul precoce al Doinei Nora Michăilescu, n'au fost de fel înșelate. Virtuositatea uimitoare cu care, în ciuda copilăriei, Doina-Nora impresiona, anii trecuți, publicul francez sau românesc, era de altfel de natură să dea chezășii cu totul altele decât acelea, atât de firave și îndoelnice, ale micilor automatizați minune, care se pot întâlni uneori prin sălile de concert, cu trista impresiune de a asista la demonstrații de abusiv dresaj al unor ființe fără apărare. De aceea, crezusem o datorie să scrim următoarele, ascultând, la „Ateneu", acum câțiva ani, pe copila artistă Doina-Nora Michăilescu :

...— „Din caracteristicele copilăriei, ea a știut să păstreze numai grația, vioiciunea și un farmec limpede și proaspăt, ce se răsfrânge asupra celor ce cântă. Toate celelalte daruri, le-a luat timpuriu din vremea celor maturi. Astfel, tehnica e formată real, e veritabilă și de frumoasă esență; sonoritatea e spontană, variată, expresivă ; nuanțarea de ordin interior, subtilă; ritmul trăește iar simțul muzical e uimitor.

Fiecărui sunet, Doina-Nora știe să-i dea graiul lui propriu. Accentele, frazarea, nu denotă numai o foarte aleasă școală, dar și un talent de rară valoare.

Fără efort, într'o libertate de joc și cu o siguranță cu totul în afară de mijloacele unui copil, Nora Michăilescu a executat la harpă un întreg program de concert și a cucerit prelungite ovațiuni.

O carieră strălucită e destinată, credem și o dorim, excepționalei mici artiste".

Tânăra concertistă de astăzi, a știut să păstreze tot ceace aducea frumos în arta harpei, încă din copilărie. A isbutit acest lucru pentrucă nu făcuse nici atunci uz de artificii de împrumut, de factice și de imitări impuse, dar găsise în rezervele native ale talentului ei toate elementele muzicale aducătoare de isbândă. Acum, Doina Michăilescu le găsește temei și proporții crescute. Sonoritatea s'a amplificat și reflectează în acelaș timp energie și finețe, simț sigur și judecată fermă. Mecanismul e admirabil, jocul de sonorități măestrit cu o autoritate de artist cu matură experiență. Bogat felluritele trăsături de velocitate și combinări de efecte speciale harpei risipite copios dealungul concertului de Renié, interpretat de Doina-Nora Michăilescu, au putut găsi în jocul deplin organizat al artistei tot ecoul așteptat și care s'a repercutat în public cu mare și viu succes. O piesă de muzică modernă sclipitor interpretată în impresionantele ei dificultăți, au adăogat alte unanime aplauze acestei confirmări foarte îmbucurătoare a unui deosebit talent muzical românesc.

D. Ionel Perlea a dirijat în acelaș concert simfonic simfonia III-a de Beethoven („eroica") cu imperios imbold animator și largă capacitate muzicală, și trei schițe simfonice de Horceag, în primă audiție. Este știut că unii compozitori moderni, împing speculațiile armonice și nebulozitățile tonale sau beția modulării permanente până la extrem, devenind, când inspirația nu le revendică imperios, obositori.

Nu este ceace am putea imputa d-lui Horceag, care isbutește să dovedească în cursul celor trei schițe ale d-sale că primejdia cea mai mare rămâne în partea opusă. Dacă intenția d-lui Horceag a fost cea de a compensa prin staticism tonal și absolută restrângere armonică, duse până la simplism, excesele modernilor, d-sa a reușit să și-o realizeze, până la capăt. Credem însă că, elementele de ritm, de tematică, de caracter românesc, ivite dealungul acestor schițe, n'ar fi avut decât de câștigat dacă erau tratate cu mijloace mai variate, mai active, mai sugestive în aportul lor muzical.

University Library Cluj

Măsurătoarea lui Dumnezeu

— schiță —

de MICA BONA

Auzind văicărelile, aci pițigăete și stridente ca sunetele ascuțite, scoase dintr'o scripcă veche, aci răgușite și înfiorate ca un tremurat de coardă surdă, soldatul Preda, intră busna în camera alăturată.

— Ce e? Ce s'a întâmplat?

— ...Moașă... moaașă.. mooor...

Și într'un suspin de ușurare, biata femeie, încredințată că-i va veni mântuirea, încetă să mai scâncească; doar din când în când se cutremura de durerile facerii, șoptind înăbușit:

— Iartă-mă, Doamne, scapă-mă Sf. Fecioară!

Ce să facă omul? Unde să pornească? Nu cunoștea pe nimeni prin sat! Era aruncat de furia războiului, împreună cu ostașii unei companii, în acel colț de țară necutropit încă de dușmani. Fiecare își găsise câte un adăpost să se odihnească în noaptea aceea, căci a doua zi în zori, aveau ordin să pornească mai departe. Își îndesă căciula pe cap și strângându-și mantaua în centiron, ieși din casă la voia întâmplării, cu gând să bată la prima casă din apropiere.

— Ce să-i faci? Nu poți lăsa femeia să moară ca un câine, fără să-i dai o mână de ajutor!

Slobozi un oftat și îndesând bocancii în zăpada ce se îngrămădise pe alocuri, suflată de un vânt puternic, își tăie pârtie și gâfâind se lupta cu zăpada în care înota, servindu-se de mâini ca de niște lopeți.

— Bre, bre, ce iarnă! Unde să găsești moașă? barim să nu moară, sărăcuța!

Și privirile-i îngrijorate, străbăteau masa de omăt, oprindu-se pe câteva ridicături răslețite, care, numai după ochiurile de-un galben spălăcit și sulul de fum ce se împrăștia în noapte, se putea ghici că sunt case de locuit.

Un lătrat răgușit și prelung urmat de un zăngănit de lanț și chelălăitul furios al câinelui, îi dădu de veste că se află în apropierea unei case locuite. Cu inima strânsă, iuți pașii și din câteva sărituri, ajunse la o prispă. Dibui prin întunerec clanța și bubui cu putere în ușă, deschizând-o.

— Cine-i, cine-i? se auzi un glas speriat de femeie întrerupt de țipete ascuțite:

— Mamă, mamă, ni-i frică!

— Tăceți liotă, că doar n'a fi Tătarii!

Și luându-și inima în dinți, apăru în prag. Vreo trei capete zulufate se înghesuiau ca niște moșmântoace în jurul mamei, ținând-o de poalele fustei, uitându-se cu ochii holbați de teamă, la omul în uniformă.

— Caut o moașă, moare o femeie!...

Inghițindu-și restul cuvintelor, aștepta ajutorul dela acea femeie, parcă viața pe care vrea s'o scape, depindea de graba răspunsului ce trebuia să primească.

Femeia, înțepenită în pragul ușii ca o stană de piatră, lămurită de scopul vizitei neașteptate, dădu din umeri nepăsătoare, vorbind tărăgănat:

— Apăi, ieste o moașă, bătrână, da-i tumai la marginea satului, și p'așa viforniță, nu-i chip să răsbești până la ia!

Uluit, Preda nu știa ce să mai spuie, se îndreptă spre poartă și gonit parcă dela spate, începu să alerge prin ogradă, însoțit de lătratul câinelui.

— Biata femeie, gândi el, o să moară ca un câine, fără pic de ajutor!

O frântură de gând i se înfiripă în creer, frământându-l, apăsându-i greu cugetul ,parcă ar fi săvârșit vreo faptă rea.

— Bre, bre, ce vreme!

Mergea înainte, înotând de zor prin zăpadă, vântul suflându-i în față ace de ger, sfichiuindu-l.

In noaptea sumbră, un glas de cucuvae cobea preludiul trist al suflului ce trebuia să fie stins.

...Cucuveau... cucuveau... cucuveau...

— Cobea dracului! Nu cobești a bine! gândi înfrigurat soldatul și alte frânturi de gânduri triste i se înfigeau în creer.

Deodată, privirile-i se pironiră pe două rotogoale de cărbuni aprinși ca două mărgele și un fâlfâit de aripi purta o pată neagră prin văzduh.

— Cobea dracului!

Insfârșit se afla în fața ochiului de geam slab luminat. Uitându-se înăuntru văzu o bătrână făcându-și mătănii în fața icoanei Sf. Fecioare. O candelă aprinsă licărea slab, pâlpâindu-și flacăra.

O ciocănitură în geam, o întrerupse din rugăciune.

— Cine-i, măiculiță? își pițigăe glasul bătrâna nedumerită.

— Oameni buni, măicuță, oameni buni! răspunse omul cu vocea tremurătoare. Ia, o femeie, dă să nască și moare săraca fără pic de ajutor!

— De, măiculiță, d'apăi să-i ghiu în agiutoriu, da poci să răsgheşti p'așa ghifor? Iaca, vra să ni prăpădească Domnul pîntru păcatele noastre, măiculiță! O pus pi capul nostru răsbel și ghiscol, încaltea di s'ar prăpădi pământul, doară s'o spăla di păcati omul, că mare blăstăm ni mai pești! Ninge și ghiforești di trii zile; o pus-o cât îi omul, din nu-i chip să ieși din casă! Și mâini îi anul nou, amărît an, măiculiță, sărăcan di maica mea!

Avalanșa de vorbe i se rostogolea într'un vârtej de sughițuri și accese de tuse, de nu mai înțelegeai ce bolborosește!

— Hai, suie'n cârcă ,mătușă, și te-oi duce, cum oi putea, să nu lăsăm un suflet de femeie să se prăpădească; îi păcat mare!

— Că bine zici, voinicel maichii, cu așa suflete o scăpa țărișoara di păgânii ăi haini!

Și tot vorbind, vrute și nevrute, se urcă în spatele flăcăului. Soldatul porni în grabă fără să simtă greutatea celor optzeci de ierni.

Cu picioarele bălăbănind prin zăpadă, cu mâinile osoase încolăcite după grumajii soldatului, cu corpu-i sfrijit ca aschia desprinsă dintr'un pom uitat de vremi, împovăra ca o raniță pe bietul om. După câtva timp începu să înainteze cam cu greutate. Obosise și bătrâna care gâfâia și sufla din greu, de parcă dubla oboseală a celui ce-o purta, trecu toată asupra ei.

— Mai e mult, măiculiță?

— Acuș, ajungem, mătușă, acuș!

— Oprește, maiculiță, oprește să mai răsuflu oleacă; hodinește și mata olecuțică, doar nă-i hi di hier!

— Nu-mi purta grijă mie, că sunt vârtos și în război am purtat greutăți mari, și am străbătut cale lungă prin ploaie și prin ger! Ține-te bine să nu cazi, c'acuș suntem acasă și ne-om hodini!

— D'apăi, io maică, m'oi hodini di veci, că mi-o uitat Sântu măsurătoarea!

Și cum mergeau ei, deodată soldatul simți o smucitură și mâinile osoase ale babei se încleștară puternic de gâtul lui, aproape sugrumându-l.

— Stai, măiculiță, că rămăsei fără papuci!

Nedumerit la început, soldatul se uită în jur și zărind la câțiva pași un lemn gros, se gândi că ar putea s'așeze baba pe el, iar el să se întoarcă să-i caute papucii. Zis și făcut!

Glasul cobitor, răsuna mai aproape, pe undeva:

...Cucuveau... cucuveau... cucuveau...

— Cobea dracului! Se cutremură Preda înfricoșat, cu gândurile împotmolite în valul unor presimțiri lugubre.

Și căută în zadar papucii, căci vârtejul de zăpadă îi lua văzul, iar șueratul viforului îl zăpăcise de tot.

Nu-i chip să-i găsesc; s'or fi afundat în zăpadă; naiba să-i ia, gândi el și se întoarse îngrijorat.

Moașa nicăeri! Un moment de șovăială, un tremur îl cuprinse!

— Hai mătușă, suie în cârcă! Lasă-i, că i-om găsi dimineață!

Nici o mișcare, nici un sgomot. Bocancii se loviră de lemnul ce suna a gol. Intinse mâna să apuce pata neagră, rotundă, crezând că bătrâna s'a făcut mototol de frig; dar mâna-i rămase în gol! Intr'o fulgerare a minții pricepu totul. Proptise bătrâna tocmai pe ghisdurile unei fântâni, care își înghiți prada în adâncu-i flămând!

...Cucuveau... cucuveau.... cucuveau... răsuna în noaptea sumbră ecoul sinistru de țintirim.

— Cobea dracului, șopti înfrigurat Preda, și gândurile-i negre i se înfigeau ca niște năpârci în creeru-i înfierbântat.

Și scoase căciula și își făcu cruce!

— Dumnezeu s'o ierte! Iaca, i-a găsit măsurătoarea!

Bietul om trudit de oboseală și de frig părăsi ghisdurile fântânii și se îndreptă cu pași iuți spre casa în care o lăsase pe biata femeie sbătându-se în ghiarele morții.

Nu se mai gândea la nimic. Broboane mari de sudoare îi acoperea fața înroșită de-atâta ger. Incă câteva case și ajunse. Se repezi în sală!

— Barem d'o scăpa ea, încaltea!

Inimai bătea cu putere. Reținându-și răsuflarea, ascultă o clipă.

— Uah... Uah... Uah... Uuah...

Țipătul copilașului care-și cerea dreptul la viață, îi dădu curaj. Intră în odaie în vârful picioarelor, aprinse candela și privi fața smeadă a lehuzei ce-și alinta odorul!

Un zâmbet îngeresc îi lumina fața blândă.

Soldatul, făcându-și din nou cruce, dădu din cap și prinse a gândi:

— Nemărginită-i puterea Domnului! Cum știe el să cumpănească toate în lume!

Și fără a-și simți cugetul împovărat de vreun păcat, gândi la bătrâna a cărui măsurătoare, Dumnezeu n'o uitase și la copilul care veni singur pe lume, numai cu ajutorul puterii divine, ce ne înfășoară pe toți într'o bunătate supremă!

Taina lui Truli Minoiu

de THEODOR CONSTANTIN

Il văzui desprinzându-se din umbră, la un pas de mine. Nu-i puteam vedea ochii dar îi simțeam ațintiți asupra mea, învăluindu-mă în vraja lor ciudată, ca mai adineaori în restaurant.

— Bună seara! Te rog nu fii supărat că te-am urmărit. Mi-e urît însă să merg singur prin noaptea asta bolnavă de toamnă. Te rog, te rog mult: nu mă lăsa singur. Și mă privi rugător, cu ochi de copil căruia îi e frică de noapte.

Am plecat împreună... Tăceam. Nu îndrăsneam să-l întreb nimic. Privea înainte cu ochii lui neliniștiți ce străluceau în noapte ca niște cărăbuși lăcuiți. Din când în când întorcea capul să se uite înapoi ca și când ar fi fost urmărit.

— De ce te uiți mereu înapoi? l-am întrebat într'un târziu. El se opri și mă privi cu nelinişte.

— Uită-te și ai să înțelegi.

M'am executat. Strada înapoia noastră era goală, pustie.

— Nu văd nimic.

— Nu vezi nimic. De sigur că nu poți vedea. Și încet de tot: îți spun eu. Sunt urmărit. Mă urmăresc ochii ei... Ah, dacă i-ai putea vedea. De aceea mi-e teamă să merg singur pe străzi. Acum s'au oprit fiindcă ne-am oprit și noi. Uite-i, acolo în mijlocul străzii, în dreptul ferestrei luminate. Insă când vom porni, vor începe și ei să se rostogolească pe caldarâm ca niște bile. Și luându-mi brațul, porni repede.

Era nebun? Despre ce ochi vorbea? Și cum se putea ca el să-i vadă rostogolindu-se pe caldarâm ca niște bile? Mi-am desprins brațul din încleștarea mâinii lui și am continuat să merg la oarecare distanță.

— Mereu se întâmplă așa. *Ea* își trimite ochii să mă escorteze.

— Cine este ea?

— Dacă ai cunoaște-o!...

Apoi oprindu-se în drum și privindu-mă ca și când s'ar fi bucurat de ceva.

Te duc la ea. De sigur, te duc la ea. Fără discuție. E inutil să protestezi.

De fapt, nici nu-mi trecea prin minte. Eram doar curios s'o cunosc pe aceea ai cărei ochi îi urmăreau „rostogolindu-se pe caldarâm ca bilele".

— In cinci minute ajungem, mă asigură el. De fapt am mers o jumătate de oră. O casă mare, elegantă. Un șir nesfârșit de camere mobilate somptuos pe care le-am străbătut fără să ne vorbim.

— Ea este acolo, îmi spuse el pe șoptite, arătându-mi o ușă înaltă lăcuită, deschizând-o. ...Și în clipa aceea când am pășit pragul, toate antenele care mă țineau în legătură cu lumea din afară, fură rupte. Acolo, în camera aceea luminată doar de un singur bec cu abat-jour, pe un fotoliu cu brațe înalte, odihnea o femeie moartă. Era într'adevăr o femie moartă? Nu, mai curând o zeiță sculptată în fildeș brun și strălucitor, de mâinile unui artist care a aparținut altei lumi, moartă de sute de și mii de ani...! Și în clipa aceea:

— Truli, mi se pare că ai întârziat.

— Numai o jumătate de oră, Tana. M'am găsit cu acest prieten vechiu, minți Truli, pe care l-am adus să ți-l prezint. Apoi către mine: Uite pe Tana, soția mea.

Trăiam, fără îndoială, un coșmar. Nu era acolo un fotoliu, o zeiță sculptată în fildeș brun, ci Tana soția lui Truli.

Dar cum putea fi o femeie adevărată atât de ireal de frumoasă? Cum putea avea astfel de ochi?... Acum tăcea. Tăcea și Truli jucându-se cu o păpușă din cârpe. Dar de ce tăceau? Nu simțeau ei spaima nebună care mă cuprindea? L-am privit rugător pe Truli. Sbaterea neliniștită a pupilelor lui mă desnădăjdui. Și dincolo, în pupilele Tanei, citeam neființa.

Mă simțeam bolnav, trudit, doream să fiu afară în noaptea pe care o știam umedă, friguroasă. Dar nu puteam pleca. Prăbușit în scaunul meu, tăceam ridicol, ridicol, îngrozit superstițios de tăcerea care cosea paiațe din cânpe aidoma cu aceea din mâinile lui Truli.

— La ce te gândești, Truli? întrebă Tana îngrijorată parcă de tăcerea lui. Truli încâlcit în propriile-i gânduri ca într'o pădure de lăstari, nu-i răspunse. Privea acum afară în stradă unde începuse să plouă.

— Nu vrei să-mi spui la ce te gândești, Truli? Se ridică din fotoliu și veni lângă el. O clipă privi și ea în stradă ascultând ploaia, apoi mâna ei frumoasă prinse a-i mângâia părul ușor ondulat. Il mângâia încetișor, iubitoare și bună ca o femeie adevărată.

Nu-mi pot explica, dar mângâierea aceea fu pentru mine eliberare. M'am putut ridica depe scaun și am putut pleca fără nici un cuvânt de rămas bun, fără ca ei să mă observe.

A doua zi m'am deșteptat târziu, chinuit de gândul dacă, în adevăr Tana exista acolo în casa mohorîtă cu singurătăți și tăceri abia bănuite, enigmatică întocmai ca destinul ei, plămădită din întunerecul și fantasticul superstițios al nopților de toamnă. In existența lui Truli credeam mai ușor... Tana însă... Totuși Tana exista. Insă Tana era pentru mine o făptură a nopții. Existența Tanei nu înceta totuși în clipa când soarele începea să suie. Exista dar o Tană și la lumina zilei. Cum arăta oare această altă Tană? Nu izbuteam însă ca estompând ceea ce era straniu în făptura Tanei dela miezul nopții să mi-o reprezint pe această altă Tană mai aproape de sângele și sufletul meu.

Mi-am dat seama că trebue s'o văd. M'am îmbrăcat și am plecat. Am ajuns curând. Am sunat îndelung, nervos și însăși Tana fu aceea care-mi deschise. Era Tana din noaptea coșmarelor. Lumina pătrunzând în hall prin ușa întredeschisă, nu-i răpea nimic din farmecul ei straniu de făptură plămădită din umbre și tainele nopții. M'a condus în aceași cameră din ajun. Numai că în loc să se așeze pe fotoliu, se tolăni pe un divan.

— Sunt puțin obosită, îmi spuse ea vrând parcă să se scuze.

Ziua rămăsese afară. Pășisem parcă pe alt tărâm, într'o împărăție de întunerec a cărei domniță și împărăteasă era Tana. Tana dela lumina zilei nu exista decât în închipuirea mea. Am vorbit tot timpul mult, povestind întâmplări în legătură cu presupusa mea prietenie cu Truli. Ea mă asculta gânditoare sau poate numai distrată. Dela un timp prinse să mângâie o perinuță de mătase. Mângâierea o simțeam *eu*, pe păr. Mă mângâia așa cum îl mângâiase în ajun pe Truli. Plăcerea venea de departe, nouă, amețitoare, șuvotu cald în artere și, deavalma cu ea, teama, teama absurdă de ceea ce era straniu în făptura ei de zeiță tânără, cioplită din fildeș brun. Și dus parcă de un duh rău, am îngenunchiat lângă Tana, i-am sărutat mâinile, brațele, umerii, sânii. Tana se abandonă patimei mele. Cred că termenul e exact: Tana se abandonă patimei mele calmă, lucidă, singulară ca un munte în deșert. Apoi, când patima se încuie singură în artere, o tristețe desnădăjduită mă cuprinse: că Tana nu se dăruise ci numai se abandonase patimei mele.

Am plecat hotărît să nu mai revin. Trebuia să uit de Tana, de Truli, de noaptea coșmarelor. Peste câteva zile însă Truli veni să mă caute.

— N'ai mai fost de mult pe la noi. Tana a întrebat de tine. Te duc la ea.

L-am urmat fără voință, atunci și apoi de multe ori poate din răzbunare. El nu bănuia că sunt amantul soției sale. Dar de ce nu bănuia?... Cum putea fi cineva atât de încrezător, atât de orb?

Mă ducea Tanei, ne lăsa singuri și când, târziu, plecam desnădăjduit de tristețea că Tana iarăși se abandonase patimei mele, din nou îmi făgăduiam să nu mai reviu. Două luni fu așa.

...Și într'o zi: De o săptămână nu mai fusesem pe la Tana. M'am hotărît de data asta să se sfârșească. Mă mutasem chiar pentru ca Truli să nu mă mai găsească. Când, iată-l, intrând pe ușă. Atunci nu m'am mai putut stăpâni și i-am aruncat adevărul în față.

— Știu, am știut din prima dată, îmi spuse el. L-am întrerupt furios.

— Ai știut!... Ai știut și totuși tu, bărbatul ei, ai venit de atâtea ori, ca și acum, să mă duci la ea. Știi cum se numesc astfel de soți?

— Știu. Te rog însă ceva. Haide cu mine! Nu la ea, ci în altă parte.

— Unde vrei să mă duci?

— Ai să vezi. Vino cu mine. Nu-ți

fie teamă, n'are să ți se întâmple nimic.

Cred că asta m'a convins. L-am urmat. Mergeam fără ca să vorbim. Străzile pe care mergeam erau din ce în ce mai murdare, casele mai mici, mai urîte. Și deodată m'am pomenit în fața cimitirului.

— Haidem înăuntru!... Și o porni înainte... L-am urmat docil... Am cotit pe câteva alei...

In sfârșit, iată-ne ajunși! Și-mi arătă cu un deget aproape teatral, o cruce în marmoră. Sub brațele crucii, drept la mijloc, o fotografie rotundă emailată. Dela început, fără voie, ochii îmi fură atrași de fotografie... Și cu greu mi-am putut înnăbuși un strigăt de groază. Era chipul Tanei. Murise Tana. Am închis ochii să ascund lacrămile. Tana murise în intervalul acela de timp cât nu mai fusesem pe la ea și nu aveam s'o mai văd niciodată. Plânsul meu înveseli pe Truli. Incepu să râdă nătâng.

— Ești caraghios! De ce plângi? Doar nu e Tana noastră. Și citi tare inscripția:

TANA PADIMANU
1803—1822

Nu era Tana... Tana, *Tana noastră*, trăia... Bucuria era spumoasă, clocotitoare, superbă. Trăia Tana, Tana dragă. Și abia acum am știut că o iubesc. Tana trăia. Atât era de prezentă în conștiință. Restul ca o vale umplută cu ceață. Abia mai târziu m'am întrebat cine era această altă Tană? Ce legătură era între Tana moartă în 1822 și aceea din casa cu fantasme? Numai Truli mă putea lămuri. De accea mă adusese. Aveam să-i aflu taina.

— Mai înainte, începu el, când încă nu știam de existența celeilalte Tane, îmi plăcea să mă plimb prin acest cimitir. Era fără îndoială vocea lui Truli. Dar parcă n'ar fi vorbit el, ci un duh de sub o lespede de mormânt, atât de înăbușită i se auzea vocea. Truli povestea și eu ascultându-l simțeam cum mi se prind pe retine imaginile pe care el mi le sugera. Il vedeam plimbându-se pe aleele cimitirului, oprindu-se pentru a citi inscripțiile de pe cruci și cavouri, sau contemplând fotografiile emailate. Intr'o astfel de hoinăreală descoperise mormântul acestei Tane. O iubi. I se părea că o cunoscuse cândva, cât timp fusese în viață, că o iubise și acum când era o brazdă de pământ, continua s'o iubească.

O întâlni apoi pe cealaltă Tană, pe numele ei adevărat Măria, fata bătrânului său maestru, atunci abea venită dintr'o clinică oculistică din Viena. O iubi. Făcu din ea soția lui. Această altă Tană, în gândul și convingerea lui, nu putea fi decât Tana de sub lespedea de marmoră pe care destinul o chemase la o a doua viață. Și, fiindcă împletea ceea ce era real de fantastic și superstiție, viața alături de Tana deveni coșmar.

Il ascultam îngrozit. Cum putea crede că Tana de sub lespedea de mormânt renăscuse la altă viață? Fără îndoială, Truli era nebun. El păru că ghicește gândul meu:

— Ia, spune-mi, ochii Tanei nu ți se par stranii? Nu-ți spun ei nimic?

— E drept, sunt stranii. Dar ce vrei? Tana a trăit șase ani într'o cameră complet întunecoasă. Ochii ei s'au învățat să clipească rar; și când clipesc fac asta atât de repede, încât ai impresia că ei nu clipesc niciodată. Cred că asta e cauza...

— Nu pentru asta sunt ochii ei stranii, mă întrerupse el râzând. Sunt stranii pentrucă ei au privit altă lume despre care nu știm nimic, dar care probabil există. Vezi tu, eu cred că dacă în clipa asta s'ar deștepta toți morții care putrezesc aici sub pământ, ochii lor ar privi la fel ca ai Tanei.

— Dar e groaznic ceea ce îmi spui.

— Da, groaznic... Și poți înțelege de ce viața alături de Tana a fost dela început un coșmar. De ea nu mă pot despărți căci o iubesc. Am căutat însă ca cel puțin când sunt departe de ea să uit coșmarul, să trăiesc o viață mai reală, mai adevărată. Nu izbuteam niciodată pentrucă totdeauna Tana, geloasă, își trimetea ochii pe urma pașilor mei ca o a doua umbră. Asta până în ziua când tu ai devenit amantul ei. Ori cât ar părea de ireal, de straniu, dar adevărul e ăsta: din ziua când tu ai devenit amantul ei, ochii nu mai m'au urmărit rostogolindu-se în urmă ca niște bile. Ducându-te Tanei, nu știam că se va întâmpla asta. Te-am dus ci, curios să văd ce impresie îți va face. Apoi când s'a întâmplat ceea ce s'a întâmplat, eu m'am eliberat. Ochii nu mă mai urmăreau. De aceea, de câte ori tu căutai s'o rupi cu Tana, te aduceam ci. Imi era teamă să nu începă din nou robia mea.

...Și acum, când îmi știi taina, putem pleca.

*

Drumul înapoi a fost trist... Truli părea obosit... Il obosise destăinuirea?... Nu știu... La colțul străzii care ducea spre casa lui și-a Tanei, Truli se opri, privindu-mă rugător.

— Mergi la ea?

— Da!

— Mulțumesc! Și îmi strânse mâna aproape cu umilință. De ce îmi mulțumea? Aveam să merg la Tana nu pentrucă țineam să-l ajut, ci pentrucă o voință care mă depășea îmi poruncea să merg s'o văd, s'o strâng în brațe. Truli plecase. Grăbea cum prin mulțime, departe, gata să-l pierd din ochi. In capătul cestălalt al străzii, mohorîtă și sălbatică, casa Tanei.

...Și ca un halucinat, aproape alergând, am pornit-o într'acolo, beat de bucuria superbă că aveam s'o văd pe Tana.

Desprindere

(nuvelă inedită)

de DAN BĂLTEANU

Trecuseră și zilele Crăciunului cu toată horbota lor de datini și zile albe. Se duseseră ca un vis pierdut într'un imens întins de zile și de zăpadă. Radu le trăise aproape copilărește, bucurîndu-se ca 'n vremea când era licean, înfiorîndu-se de aduceri aminte când clopoțeii colindelor se scuturau peste sat, odată cu răbufnitul surd al crivățului și cu duduitul guraliv și prietenos al sobei. Dar în noianul acesta de evocări nu mai sosise nici o bucurie prezentă. Trăise numai în trecut, contemplându-se nostalgic în undele lui, ca 'ntr'o oglindă magică. Nici un prieten din cei vechi; fiecare se aciuase, unii pe la casele lor, alții evadând spre lumea Bucureștilor unde-și luaseră servicii. Fii de țărani, altă dată prietenii lui acum îl priviau oarecum sfioși...

In zilele Crăciunului coborîse între săteni, fusese salutat cu căciuli mițoase, cu plete albe, cu urări de bine și zâmbete sincere. Câțiva bătrâni care-l cunoșteau de mic i-au vorbit cu mândrie că el, om deștept, umblat pe la școlile înalte, nu-i era rușine să stea lângă opincă.

— Ce mai e prin a lume, dom'le Răducu ? îl întrebă moș Savu Stoica, un bătrân sfătos cu un cap de Moș-Crăciun.

— Păi cam tot ce e și p'aici ! !

— Adică ăl care are bea și mănâncă, ăl care n'are își suge unghiile ! ! Păi așa e : că la Brusa ori la noi, tot lume e ! !...

— Dar dv. ce mai faceți !

— Ce să facem ? Iacă înodăm și noi zilele până când o veni Arhanghelu' să ni le taie ! Pe urmă treba popii și-a neamurilor... Da' cu politica asta cum mai merge, d-le Răducu ? Că 'mneata 'oi fi știind mai bine ca noi...

— Ba zău dacă știu ceva !.. Că eu n'am făcut și nici nu fac politică... Imi văd de treburile mele ! !..

— De ce, dom'le Răducu ? se amestecă în vorbă un croitor, capul unei organizații politice. Păi noi dela dv. așteptăm un cuvânt bun... Dacă d-ta nu te-oi băga, ăla nu s'o băga, cine ne destupă nouă capul ?

— Cum cine ? ! Nu sunt destui panglicari care vă vizitează ? Iată, dac'aș fi sincer și ți-aș spune d-tale părerea mea, n'ai s'o primești !

— Dacă e bună, de ce să n'o primesc?

— Tocmai aici e cheia ! ! D-ta numai ceeace îți convine, aprobi, nu ?

— Sigur ! !

— Ei vezi ? Și părerea mea e contrarie ! Eu cred că pentru omul nostru dela țară, legat de casa și pământul lui, politica e o adevărată pacoste !

— Așa e, dom'le Răducan ! sări moș Savu. Așa e ! Politica asta e chiar pacoste pe capul nostru ! Să fi văzut 'mneata, mai acu' vreo două-trei săptămâni cum înebuniseră gospodarii de frunte ! Oameni în toată firea și se țineau de comedii... Parcă erau paiețe d'alea dela bâlciuri...

— Cum ? De ce ?

— Păi am avut alegeri comunale... Să fi văzut 'mneata atunci ! Curată nebunie. Iacă, eu sunt om bătrân, am peste optzeci de ani și-am fost și prin alte orașe mari, da' eu crez după mintea mea că pozne ca alea n'ai văzut 'mneata de când ești. Două zile și două nopți n'a dormit nici un cîine în tot satul ! Mai ales în seara când s'au fărîmat cutiile, toate tinichelele și toate lighianele bubuiau... Zaveră, dom'le ! Ca la răsbel !

In vremea aceasta se adunase o mulțime de oameni în jur.

— Iac'așa, dom'le Răducane ! ! In seara aia n'a fost în tot satul un om sdravăn la cap... Curgea băutura de ziceai 'mneata că s'au slobozit ploile cerului ! Numai motorină d'aia și țuică ! Și ce chiloman ! Urlau și câinii, urlau și oamenii ! Ba mă puse necuratu' să ies și eu în sat ; ce să zici 'mneata, bețiv nu sînt, da' am făcut-o tată, știi, colea'n lege, de nici nu știu cum m'am dus acasă. Biata babă a rămas cu ochii sgîiți la mine, că eu n'am băut în viața mea și știu că mi-a zis „porc bătrân" !... Ce-o fi mai zis ea, de, ca muierea, n'am mai auzit, c'am căzut pe pat și mort am fost ! Și d'aia zic eu ! Să nu te pui cu politica, că-i dată'n tun jigodia asta ! !

— Păi de unde ați avut atîta băutură ?

— Păi a dat primaru' ăl nou ! Ala care ieșise... Ala care e cu gobernu' ! !

— Dac'a făcut cu șmecherii, cum să nu iasă ? Da ia să fi lăsat oamenii să meargă cum voiau ei ! ! țâșni de alături Vasile Cazan, un om de vreo 30 de ani.

— Ce șmecherii, mă ? răcni altul, Petre Bălan, om voinic cu niște mustăți respectabile. De ce n'ați făcut și voi șmecherii dacă sunteți deștepți ?!...

— Păi noi am mers în dreptate... Vrem dreptate, nu hoție !

— Vreți pe dracu' să vă ia ! Voi și dreptate !!

— Ia lasă, măi Petreo, nu mai fii și tu colțat ! Că așa e ! Ați violat secretul votului pentru care a luptat rumînu' pe front !, se amestecă cu ciudă croitorul Neculae Stan.

Acest Neculae Stan fusese mai mulți ani prin București și se șlefuise oarecum. Incercase toate meseriile, fără să știe cumsecade nici una. Acum vara făcea plugărie ca vai de lume, iar iarna strica postavul la oameni.

— Fi-ți-ar al dracului „sicret" ! Tu mai vorbești, mă ? Tu care fierbeai de necaz ? Că dacă ți-ar fi pus cineva un ceaon cu apă rece în cap, ar fi fiert apa ! !...

— Păi să știi că mi-era necaz, mă ! Eu n'am vrut altceva decît dreptate ! Pentru ea au murit atîția oameni pe front, mușcînd pămîntul ! !...

— Or fi murit alții acolo ! Tu n'ai văzut nici măcar pușca ! !...

— Dar a murit tata acolo ! !...

— Apăi da ! Tată-tău a murit săracu', că era om ! ! Da' tu ce-ai făcut, mă ? Ai umblat creanga prin ăi București, ai cheltuit parale, te-ai plimbat cu toate desmățatele și-ai venit aici, nici cîine și nici ogar, să mănînci mă'liga mătii ! Ba mai te'nvîrtiși și scăpași și de armată ! !

Gloata începu să rîdă.

— Să nu mă insulți, mă, auzi ? Că te dau în judecată !

— Dai pe moaș'ta, nu pe mine ! se sucise disprețuitor Petrea.

— Incurcă-i drace ! se auzi un glas...

Bietul Stan simția că-i fuge pămîntul de sub picioare. Se vîrîse cam pe neașteptate într'un bucluc din care n'avea să iasă decît compromis. Mai ales că oamenii nu-l prea sufereau !

— Mă mir că mai ieși în lume ! Cu ce nas mai ieși, mă ? Că tu nici plugar nu ești, nici croitor nu ești ! Un tîrîiebriu ! O lepădătură !

— Stai, măi Petrică ; nu-i tocmai așa ! interveni Radu... De ce bîrfești pe om așa, din senin ?

— Domnule Răducan, eu știu ce vorbesc ! Il cunosc eu pe ticălosul ăsta ! Gulerațu' să tacă mai bine ! Să nu-i dau acușic de rîpă... Asta-i dihania, codoșul satului !!...

— Eu, mă ? Eu codoșul satului ? Pe ce, mă ? ! Tu ești codoș, că ție ți-a dat primarul bani ca să-i faci propagandă! Tu te pupi în bot cu el ! O știe tot satul ! Ce crezi tu ? Hoțule ! !...

— Ei, și ce vrei tu ? se oțeri Petrea... Că mi-a dat bani ? Mi-a dat banii mei, munciți o vară 'ntreagă, că taica Savu știe ! Că mă pup în bot cu el ? Aha ! Asta-i buba ta... Te-ai pupa și tu, dar nu-ți dă voie... Și nici nu te-apropie măcar !

Rîsul isbucni ca la comandă. Pe după garduri răsăriră cîteva capete de femei. Altele, de frica vreunui scandal, veniră să-și ia bărbații, dar, împinse de curiozitate, rămăseseră și ele pe loc.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, lăsați cearta, oameni buni ! interveni Radu. Că nu știți cum devin lucrurile și-o să aveți nevoie unul de altul ! !

— Eu să am nevoie de ăsta ? făcu Petrea... Păi n'are nici după ce să bea apă ! !...

— Totuș nu-i bine ! Să se certe cei mari pentru politică. Dv. nu puteți cîștiga nimic ! Doar să dați de lucru avocaților !

— Păi ăia să moară de foame ?

— Eu l-am îmbrăcat p'al meu ca pe-un Făt-Frumos, de cînd mă judec cu-alde cumnatu' Gheorghe.

Intervenția lui Radu domoli oarecum lucrurile. Oamenii se grupară ici, colo, comentând cearta în felurite chipuri.

— Ei, iacă dom'le Răducane, reluă moș Savu. Ce văzuși 'mneata acum, era de zece ori p'atît în zilele acelea de pomină. Oameni mari în toată firea se'njurau ca vărcarii. Ba, cum îți spusei, mă tăvălii și eu în băltoacă cît îs de bătrîn.

— Ei, taică Savule, asta nu-i bună ! Politica roade și aprinde mintea țăranului !

— Păi cum să n'o roadă, dom'le Răducane ? ! zise Petrea Bălan, dacă s'a pus să facă politică neisprăviți ca alde Neculae Stan ?

— Nu-i așa ! Aici greșiți cu toții ! Politica s'o facă cei mari ! Dv. trebuie să aveți grije de case, de neveste, de copii și de pămînt ! Că dacă ți se'ntîmplă — Doamne ferește ! — să-ți cadă un bou din jug, vine ăla pentru care te cerți și te bați, să te ajute cu ceva ? Măcar cu un cuvânt ?

— Asta-i cam așa ! grăi Traian Buzdrughină ! Că ce-am făcut dac'am dat votul lui Aurel Botea ? L-am pus dipotat acolo la București ! Da de cînd l-am pus, a mai venit el măcar să ne dea bună-ziua ? Și-atunci ce spunea : „oameni buni vă fac, vă dreg" ! !...

— Apoi d'aia o zic eu ! vorbi apăsat moș Savu... Dragostea cioflingarilor ăștia ce ne tot omoară gîștele și rațele cu mașina, care vînd gogoși cu toptanul, e cu nasul de ceară, mă !...

Discuția se curmă aici, căci alături isbucni cîteva schimburi de cuvinte.

— Du-te, fă femeie acasă și lasă-mă în pace ! se auzi glasul lui Neculai Stan.

— O să te omoare nebunu' cu haidamacii lui, arde-l-ar focul și para iadului ! Hai acasă ! ! Hai ! !...

— Auzi, dom'le Răducanu ? Știi pe cine ocărăște ? Pe mine ! Și cică să taci ! !...

Porni vijelios spre femeia care îndruga pe marginea șanțului.

— Fii la locul d-tale, Petreo ! Ce ? Vrei să-ți pui mintea c'o femeie ?

— Păi dacă-i femeie să-și vadă de blidele și poalele ei ! !

— Ce vrei, mă pârlitule ! țipă isteric femeia. Trăsni-te-ar Maica Precista de mustăcios ! Ce crezi că dacă te pupi în bot cu primarul, ai încălicat pe sat ?...

— Du-te, fă zăpăcito, acasă și scaldă-ți plozii mai bine !

— Vezi tu de toanta ta, că v'a umplut rapănu' ! zise Neculai.

Petre Bălan se smuci violent dintre oamenii care căutau să-l țină și se repezi la Neculai. Din trei pași fu lângă el.

— Săriiiiți, lume bună ! Il bate golanu' ! Il omoară ! !

— Ce vrei, mă ? se'nfipse Bălan în Neculae, care a tot dat înapoi pînă ce o mînă i s'a înfipt în gît...

— Nu pune mîna pe mine !

— Ai mă ? Ce vrei mă, pocitania pămîntului ? !...

Totul se petrecuse atît de repede, încît nimeni, mai degrabă dornici să vadă o bătaie, nu se amestecară ca să-i despartă. Copiii cu săniile părăsiseră jocul și fiecare, cu tîrlia după sine, privia curios.

— Il omoară, lume bunăăă ! Il omoară golanu' !...

Petrea Bălan îl smuci de cîteva ori, apoi îi făcu un brînci, de se cocoloși grămadă în șanțul plin cu zăpadă. Dar Petrea nu se mulțumi numai cu-atîta, ci îndîrjit, dădu să se năpustească peste el în șanț.

— Da' săriți oameni buni ! Nu-i lăsați să se bată, pentru Dumnezeu !

Glasul lui Radu fu ascultat : cîțiva inși îl prinseră chiar pe marginea șanțului.

— Nene Floreo ! Ioane ! Lăsați-mă ! Lăsați-mă să-i scarmăn eu pielea să mă pomenească. Grijania mătii de lighioană spurcată !

Pe Neculai, plin de zăpadă ca vai de el, îl ridicară din șanț, îl scuturară și-i deteră căciula. Nevastă-sa însă țipa cît o ținea gura !

— Uiliu ! Dumnezeul mătii de pațachină... Nu taci, ai ?...

Dădu să se smulgă din brațe, dar ele erau multe și tari.

— Mă Petrică, fii om cu cap ! îl mustră moș Savu. Iacă ce mare scofală... Să te bați ! ! Și tocma'n zi de Crăciun, la un an odată ! !...

— N'auzi taică Savule cum mă batjocorește ?

— Ei și ce-i mă! îți taie ție din frunte ? Hei ! măi tată ! Pe Dumnezeu cîți nebuni nu-l înjură și el rabdă ! !... Măi băieți mă, nu fiți mă, cu inima la gât ! Mai înghițiți și voi... Nu știi cînd vine ceasu' rău... Iacă acum, îi dădeai la o mînie una'n moalele capului... Și-l omorai ! ! Apăi ce făceau copiii tăi, nevasta ta... D'apoi păcatul... Mă, să știți dela mine, că gura lumii numai pămîntul o astupă ! !...

In timpul acesta Neculaie, mai prudent, o luă, povățuit de prieteni, spre casă. In urma lui, nevastă-sa, în vervă mare, ocăra mereu... Din cînd în cînd se mai întorcea spre grupul unde se afla Bălan, scuipînd sau trimețînd cîte o sudalmă.

Pe o uliță, alarmată venea nevasta lui Petrea.

— Mă duc să-i trag numai una ! ! Că de mult îmi face mie zile fripte strigoiul ăsta ! !

— Mă Petrică, ia fii tu om de treabă și nu te prosti ! !... Du-te acasă ca omul cumsecade, mănîncă-ți purcelul și sarmaua ta cu nevasta și cu copiii, c'așa a lăsat Dumnezeu la Crăciun... Că boroboața o faci repede și anevoie scapi pe urmă de ea !...

— Da' ce s'a 'ntîmplat, taică Savule ? ! întrebă nevasta lui Bălan.

— A ! uite și pe Ionica ! ! Mai nimica, fata moșului ! ! Ia-ți bărbatul și du-l acasă.

— Ce nimica!! Am auzit eu!!... Fi-ți-ar al dracului Niculae, că nu mai termini cu el... Hai acasă ! ! Om ce te afli tu, cu copii, să te-apuci la bătaie cu scîrba satului ! ! Hai acasă ! !...

— Păi să mă batjocorească muierea lui, fă ?

— Bine-ți face ! Că te-am rugat să mergem la cumnatu' ! !... Ai zis că e frig, că-s caii obosiți...

Și Petrea Bălan, dărîmat sub argumentele logice ale nevestei, pocăit carecum pășea rar și apăsat pe zăpada care scîrțîia sub picior...

— Strașnică femeiușcă asta ! Uite-o! Cît o vezi de mică, e numai inimă în ea... Ea-l conduce pe Petrea... Și-au făcut avere frumoasă...

La spartul târgului sosi și jandarmul. Dar spiritele se potoliră, răspîndindu-se fiecare încotro vedea. Incepuse a se însera. Gerul începuse să se simtă...

— Mergi spre casă, dom'le Răducane ?

— Merg, taică Savule ! Că nu mai am ce face p'aici ! !

— Hei ! Bată-i norocul de oameni ! Cît p'aci să se'ncaere ! !... Nu, nu mai e de vorbă ! S'a înrăit lumea ! Nu se mai poate îngădui om cu om ! ! Acum fiecare e mare și tare ! !

— Mare pacoste pe capul oamenilor politica... Ce le trebuie lor asta?

— Tii, dom'le Răducu!! Și cîte n'au fost d'astea! D'aia nu se băgau oamenii, că s'au învățat ! Unde se pomeneau la noi în sat bătăi ? Eh ! Se mai ciocneau ei flăcăii pentru câte o fetișcană, da' rar, și-atunci îi știa doar pămîntu', că'n sat era rușine să se bată cineva... Da' ce vorbesc eu ? Era și-altă lume p'atunci, erau oamenii mai cu omenie ca azi. Nu vezi 'mneata că azi nu mai se ține seamă de nimic ! Copil, tînăr, bătrîn, muiere, tot un ciur și-un dîrmon ! Mai ales că fiecare creștin își cam are via lui ! Da' hai să zic că țăranului nostru i-a sărit o doagă, că e prost, fără știință multă de carte. Da' uite, nu mai departe acum cîteva zile, oameni deștepți cum e popa și învățătorul se'ncăerară mai dihai ca prostimea! S'au batjocorit la primărie aproape un conac de timp în fel și chipuri. Tot satul i-a ascultat... Acum cică s'ar fi dat în judecată! Și tot pentru pîrdalnica asta de politică !

— Și n'ați încercat să-i potoliți ?

— Ce să te bagi ? I-a chemat pe urmă boieru' la curte ca să-i împace ! Crezi c'a fost chip ?...

— Și din ce s'au luat ?

— Cine știe ? Eu, las' că n'am ascultat așa — cu gura căscată, — să nu mă pule martor să mai jur acum la adînci bătrînețe, da' tot am tras o țîră cu urechea... Degeaba, că n'am înțeles nimic ! Prea vorbeau pe boierește și eu sînt o țîră și cam tare de urechi!

Ce sfătos era moșul ! ! Ar fi vrut să-l asculte așa multă vreme. Făcea parte dintre vizitii care, înainte de a fi trenul, conducea diligența spre Constanța... Cunoscuse multă lume bună. Chiar printre cei pe care-i evoca cu lacrimi în ochi era și figura Regelui Carol I pe care-l trecuse cu diligența în Dobrogea.

— Hei, dom'le Răducane ! Pe vremea cînd eram eu flăcăiandru, țăranul nu știa ce-i aia politică. Și muncea pămîntul lui, sau dacă n'avea, se'nvoia pe moșia boierească. Și-avea rost la toate și casa-i era îndestulată. Iacă, noi am fost 8 copii în casă : patru fete și patru băieți ! Mă crezi' 'mneata că pe fete taica le-a măritat cu toate țoalele cuvenite și cu cîte doi galbeni de fiecare ? Că nouă băieților ne-a dat câte-o pereche de boi și-un plug ? Apăi unde se mai pomenesc d'astea azi la plugari ?...

— Da, da, ai mare dreptate ! !

— Nu-i vorbă că p'atunci trăia lumea cu frica lui Dumnezeu ! D'aia dădea roadă cîmpul și omul era 'ndestulat cu de toate ! Astăzi s'a 'nrăit lumea afară din cale. Nu vezi 'mneata ce de bătăi, ce de judecăți ? Fiul își bate părinții, ginerile socrii !! Fetele se mărită cu burta la gură ! Unde se pomenea înainte d'alde d'astea ? Că dacă fata nu venia de vreme acasă, gaia o lua !... Azi ? ! Se'nghesuie în garduri mai dihai ca alea dela oraș. Are dreptate baba mea cînd zice că a venit vremea lui Antichrist...

— Ai dreptate ! !...

— Dreptate are numai Dumnezeu drăguțu' ! Că noi nu suntem decît niște păcătoși, dom'le Răducane ! Da' eu crez, după mintea mea îngustă, că politica asta e o urgie dumnezeiască... Bună seara ! !

— Bună seara, taică Savule !...

*

Iar începuse să ningă. Cu fulgi mari, plini de copilărie și de amintiri. Se înfiora singur, ca un copilaș, privind, cu fruntea lipită de geam, la joaca albă și bogată. Ce departe i se păreau clipele cînd rîdea, cu gropițe în obraz, fulgilor de zăpadă și cerului vînăt. Unde-i era copilăria ? Aici ! Aici, în curtea aceasta cu uluci vinete de vreme, aici, în casa aceasta cu ferestre mari și balcon, în camera aceasta cu foițe țesute de mîinele mamei sale, în patul acesta alb, răsturnat leneș în colțul despre miazănoapte. Se vede bine copil ! Uite, pe ușa aceasta vopsită gris veneau smeii, feți-frumoșii, cosînzenele și mumele-pădurii. Tot în dosul acestei uși care dădea în „casa ailaltă", adică în odaia mare unde se intra numai la solemnități familiare, spunea mamă-sa, l-au sorocit ursitorile... De Paști și de Crăciun tot aici erau duși cozonacii, gogoșile, biscuiții, plăcintele, iar în bufetul așezat lângă sobă domneau absolut și ispititoare borcanele cu dulceață ! !... De cîte ori nu „bunghise" cheile și nu dăduse iama prin bufet ! ! N'o făcea din lăcomie, ci mai mult ca să verifice dacă dulceața „te strică la burtă" sau „îți strică dinții", cum pretindea maică-sa. Totuși, nicidată nu se stricase la burtă și nici nu-i distrusese dinții.

Aici erau aduse și hainele noui pe care i le cumpăra dela București, ca și ghetele luate dela „Țăranca" magazinul de pe calea Griviței...

Atâtea, atâtea amintiri stăteau îngropate aci ! ! Cine i le furase ? Cine i le rupsese ? Și mai ales — cine i le răscolise acum ? Acești fulgi albi care se leagănă nepăsători, ca și această tăcere largă cât Bărăganul ? ! Sau propriile lui gânduri, răvășite de pustiul lor ?

Peste câteva zile va pleca... Altă dată număra ceasurile pe care le mai avea de stat în satul lui ! Și când pleca, lacrimile îi podidiau ochii... Acum ? Ii este parcă rușine să-și asculte gândul... Alte preocupări îl mână departe... Acolo în lumea aceia de sgomot a Bucureștiului, care îl cheamă. I-a intrat frământul orașului în sânge... Il vrea aproape, lângă el, să-l adune neobosit și să și-l toarne pe nervi ca pe o apă fierbinte... să-l usture, dar să-i placă !

Acum câteva zile a văzut-o pe Lilica... Fata pe care o iubise în satul acesta, pe care nădăjduia s'o ia de soție... Pe atunci era elevă la școala normală, iar el student. Acum ea e învățătoare în sat... Și-a ajuns visul cu ochii. Un vis însă nu și l-a putut împlini... Să se căsătorească cu el... Știe sigur, l-a iubit... Dar nu mai poate fi vorba de așa ceva ! ! Nu, nu ! I s'a părut atât de lipsită de orice farmec, în cât a exclamat, uimit: ea să fie Lilica ? Lilica lui ?

Totuș între ei nu fusese nimic serios... Așa zice el acum când gândul acesta l-a părăsit... De fapt nu-i făgăduise nimic ! Dar parcă e numai decât trebuincios să juri solemn ca să-ți dai seama că anumite lucruri cer asta ? Oare el, Radu, n'a gândit serios la o căsătorie cu ea ? ! Ba bine că nu ! Cu toate acestea, indiferent de ce-ar fi fost până acum, nu mai poate fi vorba de așa ceva... E destul de copt ca să-și poată da seama.

Lilica i se păruse îmbătrânită... Și oarecum prostuță... De ce n'ar spune-o sincer ? Pe lângă aceasta mai e ceva: se îmbracă și prost... Pe urmă a observat și la ea o repulsie... Ceva care o ținea departe de el... Parcă își cântărea vorbele; de multe ori le căuta... Sfiala — un lucru pe care Lilica nu-l avea, cel puțin față de el, o cuprinsese cu totul. Când l-a văzut, a roșit ca o elevă de liceu ! Oare se schimbase ceva în felul lui de a fi ?

Pe urmă a găsit-o și banală... Insfârșit, devenise o țărăncuță cu șolduri împlinite și sâni destul de copți ca să devină o mamă capabilă de cel puțin o duzină de plozi, care să crească pui de găină și boboci de rață...

Toate aceste constatări îl făcuseră să fie rezervat... Mai auzise apoi că Lilica avea un pretendent, un învățător dintr'un sat vecin... Ii spusese chiar mama lui că Lilica îl respinsese... Și'n seara aceia ar fi voit să-i spună că el nu înseamnă o piedică în calea ei... Destinele nu le sunt legate... Dar — laș — n'a putut să-i spună, deși de câteva ori își

(Urmare în pag. ultimă)

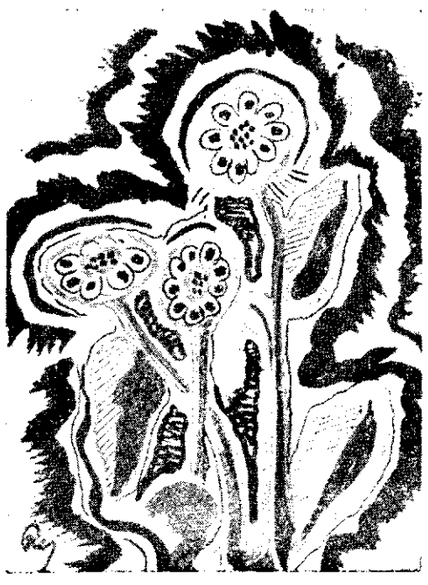

SCENA · FOYER · ECRAN

TEATRUL REGINA MARIA: „PARINȚII TERIBILI", DE JEAN COCTEAU
Direcția de scenă: LUCIA STURDZA BULANDRA

Premiera dela teatrul Regina Maria a adus însfârșit pe scenele Bucureștene o piesă care să poată da naștere la discuții și asupra fondului. *Părinții teribili* înseamnă o realizare de avantgardă. Pentru cei cari ar dori teatrul mai banal și mai puțin îndrăzneț, desigur o decepție, chiar un subiect de recriminări. Piesa nu este mai puțin deosebită și plină de valoare.

E interesant s'o comparăm cu alte lucrări în același gen ale autorilor ruși. Interesant pentru a ne da sema de aportul fiecărei rase, în anumite direcții.

Personagiile nu sunt niște ființe normale. Un inventator care nu a inventat nimic serios, o soție cu ascendenți anormali, care nu a intentat nimic serios, un fiu ținut doar în puf, complet necunoscător al vieții, o mătușe pare-se monstru și totuși senină în judecată.

Mediul, puțin haotic, în care se învârtesc personagiile contribue și el la închegarea atmosferei acelei pregnante de demență. Casa în dezordine, scaunele trântite, ușile lovite cu sgomot la intrarea sau eșirea interpreților, murdăria, lipsa de logică a acțiunei. Totuși efectele sunt mult desvoltate de ceace ne-am aștepta.

Dacă sgfârșitul este pe de-o parte o satisfacere a noastră, el nu este mai puțin tragic. Dar tragedia aceasta conține în ea germenele unei pacificări. Poate. Dar poate că nu. Aceasta nu înseamnă că piesa ne lasă în suspensie, dar rezolvarea pe care o dă Cocteau conflictului său este foarte greu de nuanțat. Și numai pentru că nu importă prea mult ceace s'a întâmplat pe lângă ceace se întâmplă. Cu alte cuvinte, piesa este interesantă atât timp cât se desfășoară acțiunea.

Mama din acest menaj dement este o femee care insistă într'o dragoste ridicolă pentru fiul său. Acesta, ținut într'un regim strâns, fără dreptul de a cunoaște viața, scapă la un moment dat din cadrul familiei și-și regăsește un scop de a trăi, la o femee, mai în vârstă decât el, și, pe deasupra, amanta tatălui său. Bineînțeles germenele tragediei se găsește în această întâmplare, fiindcă tânărul erou, nu este pregătit să suporte dramele vieții. Fără nici-o inițiativă sau imaginație el nu vede o scăpare din greul impas. Vrea să se căsătorească cu orice preț. Și o face, după sinuciderea mamei, ajutată de sora ei. Dragostea acesteia din urmă pentru cumnatul său o împiedică să-i dea antidotul. Toată familia cade distrusă din această întâmplare, însă, pentru mai târziu elementul care aducea nenorociri dispărând, ea se va putea înfiripa.

Rolurile au fost acordate d-nei Lucia Sturdza Bulandra, Gina Sandri, Tony Bulandra, Al. Finți, Maria Mohor.

D-na Lucia Sturdza Bulandra a scos în evidență un personagiu foarte interesant și deosebit de alte creații anterioare.

Dramatismul desfășurat de d-na Gina Sandri a însemnat un neprețuit aport pentru teatru. Poate exagerat în unele momente, dar frumos închegat mai cu seamă în actul III. D-nul Finți a fost prea dramatic. Dacă ar calma puțin elanul domniei-sale în momentele de intensitate ar fi mai veridic. D-nul Tony Bulandra ,o mască simpatică și însfârșit rolul d-nei Maria Mohor, cu multă abilitate a interpretat o creație cât se poate de bună.

TEATRUL STUDIO NAȚIONAL: FATA DELA MANSARDĂ COMEDIE IN TREI ACTE, DE N. KIRIȚESCU

Piesa d-lui Kiriițescu ar putea fi foarte bună. Are în ajutorul ei, pe lângă interpretarea excelentă, foarte multe elemente de îndrăzneață și interesantă concepție. Totuș greșește prin felul în care înțelege să realizeze punctul culminant al dramei.

O tânără fată, săracă, văzându-și casa în care locuește, dărâmată, dealtfel doar o mansardă, este pusă în cruda situație de a se vedea aruncată pe drumuri. Însă generozitatea directorului fabricei ce-i acaparează locuința o angajează ca stenografă și va putea astfel înjgheba un viitor mai plăcut. In această nouă calitate are ocazia să ridice moralul conducerei întregei fabrici, când într'un moment de depresiune s'ar fi văzut nevoiți să reducă personalul și producția. Ideile ei dau un nou aport fabricei, și prosperitatea pierdută va reveni mai glorioasă.

In scurte cuvinte acesta este subiectul comediei.

Dacă n'ar fi exagerată reacțiunea fetei în actul doi, când propune ideia reformatoare, piesa ar fi foarte bună. Dar felul neverosimil în care o simplă funcționară convinge un consiliu de adminstrație reunit, denotă lipsă de spirit teatral. Trebuia cu totul prin alt procedeu adusă această modificare a concepției unor oameni, cari în preajma falimentului hotărăsc eroic un reviriment al conducerei.

In afară însă de aceste mici observații piesa are momente când este foarte spirituală. Sunt poate chiar câteva tipuri deosebite. Cum este d-nul Ion Manu spre exemplu, un funcționar bătrân și puțin ramolit, cu tipicuri, teorii, bunăvoință. Cum, mai cu seamă aduce d-na Nataşa Alexandra o creație de înaltă artă. Felul în care autorul a ținut să explice partea urâtă a caracterului unei funcționare, fată bătrână, este chiar demn de admirație.

D-ra Marietta Deculescu cu multă prospețime, deține rolul principal învederând încă odată priceperea în crearea unor anumite genuri; d. N. Atanasiu plin de vervă, Gingulescu și Maria Voluntaru.

Spectacol care poate avea succes, fiindcă aduce momente plăcute, dar care ca realizare dramatică nu este satisfăcător.

VICTOR POPESCU

Sarah Bernhard

Portretul de azi inaugurează o serie de „evocări" destinate să readucă cetitorilor acestei pagini câteva figuri din lumea teatrului.

✱

Portretul literar al Sarei Bernhardt ar trebui scris într'un limbaj special, în care superlativul să capete valoarea comună; pentru că această aglomerare a superlativelor e singurul lucru obositor și nefiresc în biografia ei. Oricari ar fi însă condițiile, portretul tot trebue realizat de vreme ce un om de probitatea lui Edmond Haracourt a putut afirma că cele cinci continente vor cunoaște destul Franța, dacă vor învăța două nume din istoria ei: Napoleon și Sarah Bernhahrdt.

Apropierea oricât ar fi de riscantă, are darul de a reflecta just lumina în care această incomparabilă actriță era privită de contemporanii săi; ea nu exprimă însă mai puțin, adevărul că puțini au fost francezii care au adunat în jurul numelui Franței atâtea omagii și atâta entuziasm ca Sarah Bernhardt.

Și totuși, ar însemna să facem o afirmație complet gratuită la începutul acestui portret, dacă am încerca să stabilim antecedente artistice pentru aceea care a întunecat gloria lui Clairon, Adrienne Lecouvreur sau Rachel.

Dimpotrivă, Sarah a început simplu viața în 1844 la Paris. Pe vremea aceea se numea Rosine Bernard ei era fiica unui evreu convertit la catolicism și-a unei olandeze. Copilăria tumultoasă, cu nervozități precoce și revolte veșnic manifestate în fiece gest, îndeamnă pe recentul și înfocatul catolic care era tatăl ei s'o dea la o școală de călugărițe. Atmosfera mânăstirii accentuiază isbucnirile de misticism, care alternau cu cele de revoltă, ale acestei ciudate candidate la călugărie. Tânăra Rosine rămâne totuși nici până ce o manifestare artistică a școlii, care prezenta o piesă religioasă, îi va aduce scăparea. Salvatorul era Ducele de Morny, care sfătuește pe tânăra fată să renunțe la orice alte planuri, în favoarea Conservatorului.

Era prima ciocnire cu viața. Și bine'nțeles, primele neînțelegeri: la sfârșitul primului an de artă dramatică alta este eleva care primește premiul întâi și Rosine își descoperă o altă vocație, sculptura. Undeva însă, în Paris, trăia un om care nu uitase că sfatul lui schimbase cursul vieții acestei tinere fete. Datorită protecției Ducelui de Morny, tânăra sculptoriță debutează astfel la vârsta de 18 ani pe scena... „Comediei Franceze". Nimic n'o impresionează însă: nici protecția de care se bucura, nici norocul. Credea în steaua ei? Ar fi să facem „romantisme" facile în jurul unei fete care deocamdată nu arătase nimic altceva decât că este foarte capricioasă. Și veșnic nemulțumită, ceeace-i aduce o poreclă: Mademoiselle la Revolte. Inainte de a fi Sarah Bernhardt, era Domnișoara Revolta. *Care însă, nu juca decât roluri mediocre și schimba teatrele în fiecare an. Gymnase, Porte Saint Martin, Odeon, adăpostesc pe rând năzbâtiile acestei copile, până ce în 1869 reușește — la acest din urmă teatru — să se afirme. „Le Passant" consacra un scriitor: pe Francois Coppée și o mare artistă: Sarah Bernhardt. De-acum înainte merita cu prisosință acest calificativ: „mare", pe care i-l acordă indirect Comedia Franceză prin neuzitata hotărîre de a o reprimi pe scena ei și pe care-l confirmă imediat după războiu dificilul Victor Hugo care o roagă să joace rolul reginei din „Ruy Blas".*

Suntem în anul 1872, și „revoltata" revenită a început să monopolizeze rolurile de frunte ale Comediei Franceze.

(Urmează)

COSTIN MURGESCU

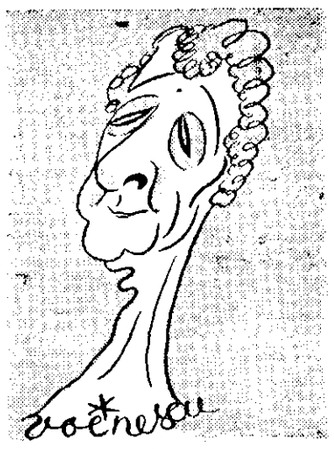

D-na Lucia Sturdza Bulandra, regisoarea interesantului spectacol „Părinții Teribili"

TEATRUL NAȚIONAL

Instalarea d-lui ION MARIN SADOVEANU ca director al „teatrului Național", a provocat vii satisfacții în lumea artistică. Se așteaptă de la d. ION MARIN SADOVEANU un nou șir de solide și valabile înfăptuiri.

★

Se repetă în regia d-lui SOARE Z. SOARE. „Dodsworth" de Sinclair Lewis. In rolurile principale: d-nele Agepsina Macri, Marieta Sadova și d. Ion Manolescu.

A apărut, în colecția „UNIVERSUL LITERAR"

Corabia cu tufănici

poem dramatic în versuri de Radu Gyr

Prețul Lei 40

Vor apare:

● **CRITICA**

și

● **SINTEZA**

studii literare de NICULAIE ROȘU

BALAMUC-PALACE HOTEL

text, desen și humor de GEORGE VOINESCU prefață de Emil Botta

Ecranul

CAPITOL: „Se aprind făclile"

Un nou film românesc trebue privit cu multă indulgență, dată fiind vârsta fragedă a artei cinematografice la noi. Iată de ce am aplaudat cu tot entuziasmul filmul „O noapte de pomină", iată de ce am trecut cu vederea acele câteva greșeli de ordin tehnic ale ultimului film: „Se aprind făclile". Bine înțeles, vom pretinde mai mult dela viitoarele filme românești, în ceeace privește sincronizarea, precum și fotografierea unora dintre exterioare.

O greșeală de ordin tehnic a acestui film, o greșeală care, credem, se poate ușor îndrepta, este aceea că actorii au fost siliți să vorbească tot timpul, chiar și atunci când erau fotografiați de departe.

In această privință, scenele dela începutul filmului, petrecute la conacul părinților Sandei, au fost complet ratate.

Un lucru care de asemenea ne surprinde, este că regisorii au prezentat în totdeauna în filmele românești, un local de noapte.

Nu suntem de părere că aceste localuri fac parte din „specificul național" așa cum pretinde reclama.

Cu excepția acestor mici lacune, ușor remediabile, filmul românesc prezintă multe calități, dintre cari vom aminti mai ales entuziasmul d-lor Porsena, Șahighian și al celorlalți cari și-au dat toată silința, să realizeze un film bun.

Dintre interpreți, d. George Vraca a fost cam prea mult „actor de teatru", ceeace a dăunat naturaleții atât de necesară unui actor de cinematograf.

O dovadă a acestor spuse este jocul minunat al d-lui C. Antoniu, singurul, până acum, adevărat actor român de cinematograf.

D-șoara Nutzi Dona a interpretat rolul Sandei cu multă sensibilitate, reușind să impresioneze publicul. Și aceasta înseamnă foarte mult.

Surprinzătoare este apariția d-șoarei Olga Porumbaru, care, interpretând, poate, cel mai greu rol al filmului, a știut, adăugând frumuseței sale și un joc cât se poate de natural, să fie la înălțimea misiunei încredințate.

Ceeace ne miră pe noi, care am citit nuvela d-lui Porsena, este reducerea făcută rolului Radu Gofinu, interpretat în film de d. Emil Botta.

Ne pare rău, mai ales fiindcă d. Emil Botta a dovedit în cele câteva scene în cari a apărut mari calități de actor cinematografic.

Trebue să amintim aici frumusețea câtorva dintre exterioare, cu toate că, poate, s'a cam abuzat de ele.

Inainte de a isprăvi, vreau să amintesc dialogurile puțin cam pretențioase ale filmului. Nu e mai simplu de spus: „Te iubesc!", decât: „Ești stăpânul inimii mele!"?

ARO: „Paradisul pierdut"

Abel Gance este unul din regisorii buni francezi.

Pot să spun chiar: *prea bun*. Ultimul lui film „Paradisul pierdut", suferă tocmai de acest cusur.

In fiecare scenă se remarcă efortul regisorului de a realiza ceva nou, astfel că filmul lasă până la urmă impresia de ceva prea „lucrat", pentru ca să mai pară natural și, deci, pe placul publicului.

Scenele finale devin obositoare, nemaiputând fi urmărite cu atenție de spectatori.

Fernand Gravey, cu toate că nu se bucură de prea multe simpatii la noi, este un mare actor, iar Micheline Presle aduce pe ecran multă tinerețe, amintindu-ni-o în unele scene pe Danielle Darrieux. Îi prevedem aceeaș ascensiune glorioasă, judecând după gustul francezilor.

Originală este ideea de a sugera scurgerea vremii, prin transformările pe cari le-a suferit de-alungul anilor, moda.

TRAIAN LALESCU

Rânduri și gânduri...

Teatrul „Ligii Culturale"

Recentul succes obținut de scena din bulevardul Schitul Măgureanu, cu piesa „Cum vi se pare" de Luigi Pirandello indică o recapitulare a activității acestui teatru, în jurul căruia gravitează probleme ce se cer discutate.

Pentru a judeca faptele ar trebui să ne amintim că Teatrul Ligii Culturale — așezământul de sub paternitatea d-lui profesor N. Iorga n'a trăit nici din subvenții, nici din încasări.

Această instituție a trăit și trăește dintr'o sumă lunară pe care în marea sa dragoste de artă, d. prof. N. Iorga o rupe din truda d-sale.

Anul trecut după îndemnul marelui nostru cărturar au fost înfățișate publicului următoarele piese: Oedip Rege, de Sofocle; Revizorul, de Gogol; Stafia, de Grilipartzer; Burghezul gentilom, de Molière și Hamlet de Shackespeare.

In cursul lunei Mai, cu prilejul comemorărei lui Mihail Eminescu, Teatrul Ligii Culturale a jucat Laïs.

Anul acesta, stagiunea s'a deschis cu Sacontala e Calidassa, în traducerea lui George Cojbuc.

Pentru o scenă de mare răspundere morală, acesta este un repertoriu în care oricine poate vedea grija față de necesitățile culturale ale publicului, cum și hotărîrea de a-i aduce folosință, împotriva concesiilor făcute de vânătorii și negustorii de artă.

La deschiderea actualei stagiuni, d. profesor N. Iorga luând cuvântul, a lămurit pe ascultători asupra rostului reprezentării operelor marilor cugetători ai omenirei, făcând o largă și cuprinzătoare analiză a spectacolului inaugural — Sacontala.

In numeroase alte împrejurări d. prof. N. Iorga a stat de vorbă cu actorii, i-a sfătuit, i-a încurajat și le-a arătat drumul pe al cărui neteziș aveau să meargă.

In timp ce alte teatre gonesc și se luptă pentru întâietatea unor realizări încă nelegitimate, Teatrul Ligii Culturale se mulțumește cu uitata zestre a literaturii clasice.

S'a vorbit și se mai vorbește și azi de lipsa de înțelegere a unui anumit public, față de ceace nu se poate simți fără frământare sufletească și fără înfrățire cu frumosul artistic.

In zăpăceala momelilor gălăgioase, un anumit spectator dă buzna la reviste și la spectacole hazoase, nemai interesându-l sănătatea autorilor mari — și după ușoara lor pricepere — grei.

Dacă în necazurile lor, oamenii maturi, caută pe întunerec veselia de o clipă, nu se poate ierta și tineretului vina de a nu fi ajutat să-și aleagă hrana sufletească, atâ de răvnită de părinți și educatori.

Inaintea oricărui alt public, Teatrul Ligii Culturale se adresează tineretului studios, punându-i în față valorile.

La răspântia unor drumuri pe cari mulți le-au încurcat, această instituție se străduește spre folose ce n'ar mai trebui zădărnicite.

Iată pentru ce, temeiul reprezentării operelor autorilor clasici, e însăși grija răspunderii pregătirii publicului de mâine.

Teatrul Ligii Culturale încearcă să trăiască fără sprijinul și mijloacele pe cari se bizue alte instituții asemănătoare.

In optimismul ei, conducerea crede că poate să asigure instituției, o activitate necondiționată de banul primit cu rugi, făgăduieli și așteptări.

In marea sa înțelegere și bunătate, d. consilier regal profesor N. Iorga n'a primit banul pe care nevoile de azi ale țării îl cer îndatoririlor mult mai grele.

Funcționând deci în împrejurările de cari abia ne-am îngădult o apropiere, Teatrul din bulevardul Schitul Măgureanu, a fost de multe ori amenințat cu închiderea. Am fi însă nedrepți dacă n'am recunoaște întreguiul personal al acestei instituții meritul de a fi răbdat în nădejdea unor zile mai bune.

Cuvântul dragostea și încurajarea d-lui profesor N. Iorga au fost totdeauna hotărîtoare.

Teatrul Ligii Culturale s'a zbătut mult, dar nu s'a lăsat îngenunchiat de greutăți.

Această instituție merge din ce în ce mai bine; e meritul tuturor colaboratorilor ei și e mai ales mulțumirea sufletească a cititorului ei, d. prof. N. Iorga.

Nu putem închia aceste rânduri, mai înainte de a menționa numele d-lui N. Massim.

Un element tânăr, care a realizat un spectacol de înaltă ținută.

Alături de Sacontala, Contra Patriei și Vagabondul, Teatrul Ligii Culturale se înscrie cu încă un frumos succes: „Cum vi se pare" de Luigi Pirandello.

O instituție care ține la reputația dobândită prin muncă; un teatru dela care orice bun român așteaptă numai binele și folositorul.

GH. SOARE

MERCEDES PAVELICI care a dat două recitale coreografice viu aplaudate.

Cronica ideilor

Al. Dima: Conceptul de artă populară

de MIRCEA MATEESCU

Ne gândim la solidaritatea care există între oricare autor și conținutul lucrării sale. Evident, dacă nu ar exista o adeziune specială față de o temă ori față de un anumit material cultural, cutare scriitor n'ar putea să se ocupe valabil, în niciun fel. Este deci firească și necesară solidaritatea dintre scriitor și tema lucrării sale, tot atât cât este periculoasă în cazul când autorul atribue o importanță excesivă preocupărilor lui și încearcă a le promova de o manieră absolută.

Sunt totuși rare figurile de cercetători care nu se lasă seduși de lucrul lor și reușesc a se mentine la o temperatură normală atunci când redactează un material în care au angajat atâtea efonturi. In această ordine de constatări, indiferent de discuția pe care o vom face cu privire la „conceptul" de artă populară, se cade a vorbi de obiectivitatea științifică a d-lui Al. Dima ca despre meritul de căpetenie al cărții apărută recent [1]).

1) In edit. „Fundațiilor Regale" 1939.

A te ocupa, pe cale de sute de pagini, de valoarea estetică a artei populare și a subscrie totuși, la capătul unor rodnice investigațiuni, că „operile calificate drept artă populară servesc scopuri extraestetice", iată accentul unei obiectivități pe care ne grăbim s'o semnalăm, cu toate că s'ar putea să nu fim de acord cu concluziunile, întotdeauna motivate, ale d-lui Dima

Acum să vedem ce este cu *conceptul* de artă populară. D. Dima își însușește enunțarea lui Rickert despre definiție, identificând, împreună cu acest gânditor, două momente în geneza oricărei definițiuni: căutarea adevărului și formularea lui verbală. „Căutarea adevărului spre a realiza o definiție nu înseamnă însă altceva de cât determinarea *elementelor esențiale* ale conținutului conceptului, iar acestea, la rândule, nu sunt alta decât o sumă de note pe care conceptul nostru le are — în mod permanent — comune cu alte concepte înrudite, dar și mai ales notele ce-l deosebesc de acestea" (pag. 16). Sublinierea este a noastră Am vrut să reținem, pentru constatările ulterioare, din definiția pe care d. Dima o dă conceptului, elementul de calitate. Pentrucă vorbind despre *conținutul* conceptului, urmează să admitem că el deși nu se realizează autonom, dar din vecinătatea și prin diferențierea altor concepte, — însă conceptul „conține" elemente esențiale, deci calități de sine stătătoare. Este aici o chestiune delicată asupra căreia se cade să insistăm. Definiția lui Rickert, adoptată de d. Al. Dima, vine dealtfel pe linia gândirei kantiene. Kant spunea că spațiul și timpul nu sunt *concepte* dar *pure intuițiuni*, ceiace vrea să însemne că pe când conceptul este o reprezentare care *face parte* din conținutul multitudinal al altor reprezentări posibile, spațiul și timpul, ca pure intuițiuni, conțin în ele însele, reprezentările. Conceptul este definit deci ca un conținut, ca un obiect material și generic al înțelegerii, în vreme ce percepția sau intuiția pură pare a fi o cuprindere formală dacă nu chiar apriorică. Prin urmare, întrucât s'a ocupat de *conceptul* de artă populară iar nu de modalitatea estetică a acestei arte, care ar fi lăsat să cadă accentul pe realizarea *formală* autonomă — nu pe descrierea continutistă a fenomenului — titlul cărții d-lui Al. Dima este adecvat cuprinsului, indiferent de justețea punctului de vedere. Cu alte cuvinte, în cazul în care d. Dima nu s'ar fi ocupat cu descrierea „conceptului" de artă populară dar ar fi încercat o considerare strict estetică a acestor valori — concluziunile trebuiau să fie în mod simțitor mai favorabile creațiunii populare. Și tot din acest punct de vedere urmează să spunem că d. Dima are dreptate și este consecvent cu sine când scrie că încearcă „o *descriere* a artei populare considerată în fenomenalitatea ei, în comparație continuă cu conceptele-i înrudite" — dar n'are dreptate când promite o „considerare esențială" a problemei, pentru că aceasta ar fi însemnat o descriere fenomenologică a artei populare, termen care, de la Husserl, este tocmai opus ca sens celuia de „fenomenalitate".

Constatarea noastră nu trebue privită ca o imputațiune radicală adusă autorului, pentrucă, repetăm, d. Dima este un gânditor în majoritatea cazurilor consecvent cu sine, iar „Conceptul de artă populară" este cartea în care d-sa a isbutit să identifice, cu probitate caracterul conținutist al producției poporane. Privind conceptual arta populară, metoda și constatările d-lui Dima nu ar putea fi criticate. Precizăm: poate fi pusă în discuție însăși chestiunea de a se ști dacă arta populară are a fi considerată din punctul de vedere al conceptului sau din alt punct de vedere — însă nu se poate aduce vreo obiecțiune pertinentă economiei generale, temei și concluziunilor, cărții d-lui Dima, *astfel* cum d-sa a înțeles s'o alcătuiască. Incât definind arta populară prin raport la ceiace ea *nu este*, adică prin opoziție cu arta cultă, cu arta primitivă și cu producția schizofrenicului — d. Dima isbutește să noteze totuși trăsăturile esențiale ale *conceptului*, deși un spirit mai purist ar putea să obiecteze că realitatea și valoarea existențială a oricărei opere de artă, deci inclusiv aceia populară, trebue identificată prin raport la ceiace ea *este* nu prin opoziție cu ceiace *nu este*. Insă pentru că în definiția conceptului, mediul conceptelor vecine este firesc și necesar, credem că autorul se menține pe linia pe care și-a propus-o, inițial. Lipsa unei descrieri fenomenologice a operei de artă populară este înlocuită de d. Dima prin susținerea unei originale și concludente pătrunderi a fenomenalității artei populare. Definirea producțiilor poporane ca „valori de fond" sau „valori mijloace", care nu se realizează autotelic, deci nu închid scopuri în sine (de la Kant, definiția operei de artă este: finalitatea fără scop) — o face d. Dima cu virtuoase și compotente posibilități. Adoptând clasificarea spiritului obiectiv enunțată de Hans Freyer și aplicând-o artei populare, autorul analizează meritoriu raportul dintre valoarea estetică a acesteia și „plăsmuirea", „unealta", „semnul", „forma socială", „educația" — termeni asupra cărora se oprise Freyer.

Concluzia este deficiența estetică a artei populare.

O rejudecare a încercării d-lui Al. Dima din lucrarea de față duce la convingerea că cercetătorul a realizat o susținută prezentare despre arta populară definită conceptual, fără să ne convingă însă dacă acest unghiu de vedere este cel adevărat. Ne gândim dacă nu cumva arta populară ar trebui privită esențial, ca *structură*, (termenul este atât de întrebuințat de când cu școala fenomenologică). O atare privire ar face necesară o mai vagă accentuare a conținutului și o mai directă sesizare a formelor neutilitare pe care le realizează arta populară. Intr'o atare ipoteză, concluziunile despre ineficiența estetică, trase din „conceptul" de artă populară mai mult decât din arta poporană ea însăși — ar fi desigur atenuate

Literatură, artă, idei...

GANDIREA, Decembrie 1939

Ultimul număr al „Gândirei" aduce acelaş sumar bogat cu care ne-a obişnuit şi în care sunt de întâlnit numele cunoscute ale gândiriştilor. Un singur nume nou: Olga Profir, care prezintă o sugestivă „scrisoare în cirilică" din care cităm:

S'au popriţ cartea cea bună,
ba chiar sfintele altare
stau pustiuri în lăcată
ordinând „calvinul" mare.

D. Radu Gyr publică poeme din „Ciclul neamului", în care întâlnim versuri minunate ca acestea din poemul „Şincai":

Mă furişez prin ţarcuri şi şo-
proane,
ciulini şi pietre glesnele îmi rup,
şi luna sus trece, vânătă prin
trup
ca printr'un geam, şi-mi fâlfâe
'n ciolane...

Mai semnează versuri domnii: N. Crevedia, Donar Munteanu, Virgil Carianopol, Aurel Chirescu şi Emil Zegreanu.

D. Al. Busuioceanu prezintă „o operă de Murillo în Colecţia Regală", d. Alexandru Marcu scrie despre Poema lui Foscolo, iar d. D. Stăniloae iscăleşte un interesant studiu despre Filosofia enistenţială şi credinţa în Iisus Hristos. D-nii Nicolae Roşu, Ştefan Baciu, Gh. Vrabie, Al. Busuioceanu, Ion Diacu şi d-na Mariella Coandă iscălesc cronici obiective, cu cari ne-a obişnuit „Gândirea", iar cronica mărunţă, iscălită de d. profesor Nichifor Crrainic, este şi de astă dată o parte foarte bună a revistei.

Asupra articolului: „Regele şi Biserica" al d-lui Nichifor Crainic, am scris în n-rul trecut al „Universului Literar", relevându-i deosebita importanţă.

„ESTETICA", ediţia II-a de Tudor Vianu (Editura Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „REGELE CAROL II")

In eleganta şi sobra sa „Bibliotecă de Filosofie Românească", editura Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „REGELE CAROL II" a scos de curând în a doua ediţie — de astă dată într'un singur volum, de proporţii — una din cărţile de profundă substanţă şi considerată pe drept cuvânt ca o contribuţie din cele mai însemnate în ultimii ani: *„Estetica"* de d. prof. Tudor Vianu.

Gânditor serios, de adâncă viziune şi largă informaţie, aplicat cu pasiune dar şi cu metoda problemelor de estetică şi de filosofie a artei, autorul slujeşte îmbogăţirii intelectuale a publicului nostru cu un bogat spirit interpretativ şi cu o lucidă inteligenţă critică.

Studiile sale asupra teoriilor frumosului în artă, prezintă — prin dubla garanţie a unei sigure crientări filosofice şi a unei alese sensibilităţi scriitoreşti — caracterul unui adevărat îndreptar estetic.

Aceasta şi justifică de altminteri apariţia celei de a doua ediţii din *„Estetica"* d-lui T. Vianu, la un interval mai scurt chiar decât cel necesar pentru epuizarea unui roman. E în acelaş timp un semn lămurit asupra calităţii cetitorului dela noi, care, în ciuda nemulţumirii sau bârfelii unora, dovedeşte astfel odată mai mult că ştie să preţuiască şi esenţele.

TRIBUNA TINERETULUI

a reapărut după ce datoria faţă de patrie chemase într'o proporţie considerabilă pe redactorii săi în zona de apărare a ţării. Colaborează d-nii Virgil Carianopol, Ion Oţel, Petre Paulescu, Mihail Lungianu, Pompiliu Proca, V. Oprescu Spineni, M. Găisseanu, Eugen Victor Popa, Adrian Scântee, I. Toma, Mihail Daneş şi Mircea Munteanu.

ELENISMUL IN ROMANIA

In editura Fundaţiei pentru literatură şi Artă „Regele Carol II" urma să apară anul acesta importanta operă — de ample proporţii şi uriaşă documentare — „Elenismul în România" a regretatului profesor D. Russo. După moartea savantului, unul dintre elevii săi, d. prof. Const C. Giurescu a luat asupră-şi sarcina tipăririi acestui mare studiu, rămas din nefericire neterminat.

Lucrarea lui Demostene Russo va apărea astfel sub titlul *„Studii greco-române"*, cuprinzând toate manuscrisele rămase ca fruct al unor largi cunoştinţe şi al unei magnifice munci de cercetare, de îndelungată reflecţie şi adâncire.

Aprofundarea ştiinţifică a materialului ,eşafodarea datelor istorice, interpretarea şi fixarea treptelor de influenţă a elenismului în România, fac din această lucrare o veritabilă carte documentară.

Regretatul savant Demostene Russo, era — dintre toţi cunoscătorii dela noi — o adevărată autoritate în materie.

Gestul de pietate şi de devoţie al tipăririei acestor *„Studii greco-române"* scoate la lumină o comoară nepreţuită de ştiri, documente şi cercetări, care legitimează şi cinstesc o cultură.

SINCLAIR LEWIS

A apărut romanul **Martin Arrowsmith**, de Sinclair Lewis, cunoscutul autor american. Cartea este tradusă de d-ra Ana Costin şi este editată de „Naţionala Ciornei". Este vorba în interesantul roman al lui Sinclair Lewis despre un savant care „luptă cu societatea din juru-i, cu viaţa, cu dragostea, cu sine însu-şi, pentru izbândirea adevărului ştiinţific şi a unei mai juste condiţii omeneşti".

TINEREŢA (An. III, nr. 10, Noembrie 1939), revista elevilor şcoalei normale „V. Lupu", Iaşi. Frumos alcătuită. Facem observaţia că elevii şcoalelor **normale**, dovedesc o maturitate în expresie şi în organizarea conţinuturilor mai pronunţată decât liceenii. Să fie pentrucă absolvenţii **Şcoalei normale** nu-şi **amână** înflorirea spiritului pentru vremea studiilor universitare? **Normaliştii** trebue să se împlinească până în cl. VIII, gata să dea rod, căci la această vârstă începe misiunea lor de dascăli.

DE STRAJA, revista străjii ţării pentru tineret, (an. II, nr. 11, Noembrie, 1939). Ne-a atras atenţia în paginile acestei publicaţii a cărei deviză este „Credinţă pentru Ţară şi Rege", pe lângă numeroase articole de destoinicie străjerească, şi contribuţia poetului **George Voevidca**, prin „Sonetul Voevodului". Compoziţia porneşte de la ideia adâncită că **Voevodul** a dat ţării un ritm nou de muncă şi a deschis o vie epocă de creaţie. Voevodul este un **Ctitor.**

VIRGIL CARAIVAN: „Când a fost întemeiată „Societatea scriitorilor români, contribuţii la istoricul societăţii", Bârlad, 1939). Autorul susţine pe bază de documente că „Soc. Scriitorilor Români" s'a format la 28 Noembrie, 1908.

Interesant de observat că în primul comitet constituit nu se găseau nici Vlahuţă, nici Caragiale, nici Titu Maiorescu, nici Delavrancea, nici Duiliu Zamfirescu.

BUCEAGUL, revistă literară culturală, (Bolgrad, jud. Ismail). Ultimul număr (an. V, Sept.—Oct. 1939) este închinat lui Alexandru Macedonski. Scriu despre viaţa şi opera poetului d-nii: Dragomir Petrescu (directorul revistei); Iacob Slavov; Vladimir Cavarnali; Mihail Frunză; Ioan Şt. Botez.

MOLDAVIA, an. I, nr. 2—3 (Bolgrad, Ismail). Se publică sub conducerea d-lor Ioan Şt. Botez şi Vladimir Cavarnali. Reţinem articolul „Aspecte din fizica Modernă", al d-lui M. Şt. Botez, a cărei prezenţă într'o publicaţie literară, subliniază preocupări serioase legate de personalitatea scriitorului actual.

PREOCUPARI LITERARE, revista Soc. Prietenii istoriei literare, an. IV, nr 9, (Bucureşti, Noembrie 1939). Colaborează d-nii: Ion Pillat, (Pândă-poezie); Lucia A. Popovici (Rudolf Töpffer şi şcolarii români la Geneva); Petre V. Haneş (Alecu Russo); Eugen Ciuchi (Principiile estetice ale lui T. Maiorescu).

FÂNTANA DARURILOR, revistă creştină, an. . I, nr. 26-30, Octombrie 1939). Colaborări numeroase din care indicăm articolul „Naţionalism şi Teologie", de preot Ştefan Dobra.

VIAŢA BASARABIEI, revistă lunară, editată de Asociaţia Culturală „Cuvântul Moldovenesc". (An. VIII, nr. 9—10, Sept.—Oct. 1939). Colaborează în acest număr d-nii: Pan Halippa; N. Popovski, N. Spătaru; Al. Boldur; dr. E. Negovschi; Gr. Vrabie; N. F. Costenco; Codin Alecu; S. M. Nica; T. Nencev; V. Luţcan; George Meniuc; C. Stoica; Gh. Bezviconi, V. I. Chicu.

ROMANA, revista mensile degli istituti di cultura italiana all'estero. (An. III, nr. 7, Luglio, 1939. XVII). Colaborează d-nii: Mauro Piccone; Giorgio Pasquali; Giovani Ferretti; Maria Gianturco, Enrico Folqui.

CONDEIUL, literar, critic, artistic, (an. I, nr. 12, Craiova, Septembrie 1939). Colaborări: I. Gr. Perieţeanu; V. Cernăianu; C. Goran; Nicolae al Lupului; C. Barcaroiu; Eugen Constant; C. I. Manea; G. Giugiuc; Aurel Tita; P. Vaer; Dem. Basarabeanu; C. Pârvănescu; C. Săteanu; Sergiu Cristian.

SÉRAPHITA

(Urmare din pag. 1)

Decadentismul care a bântuit o bucată de vreme literatura franceză şi engleză, se coboară tot mai adânc în morbida fosforescenţă a cărnii. Satanismul unui Stanislas de Guaita se întovărăşeşte cu amoralismul lui Huysmans din Là-bas, cu hermafroditismul şi impuritatea lui Péladan, cu „le vice anglais" a lui Swinburne şi bizantinismul sensual al tablourilor lui Moreau. In Anglia, tot sub influenţa lui Swinburne, decadentul Aleister Crowley încearcă şi el promovarea androginiei, neizbutind să se apropie decât de un h rmafroditism morbind. O întreagă literatură, prezentând toate stigmatele de compunerii morale şi ale satanismului, a crescut sub semnul acestor „maeştri". Cetitorul poate găsi destule extrase din operele acestea repede uitate, în lucrarea lui Mario Praz, La carne, la morte e il diavolo nella letteratura romantica **(Milano-Roma, 1930).**

Ca în toate marile „crize" care au bântuit conştiinţa europeană, avem şi aici de aface cu o degradare a simbolului. **S'ar părea că, dela un anumit punct al istoriei sale, Europa nu mai e în stare să păstreze intactă, mai multe generaţii în şir, semnificaţia metafizică a unui simbol. Indată ce este „revelat", adică îndată ce se ia cunoştinţă, într'un chip nemijlocit, de un simbol, acesta începe să fie înţeles din ce în ce mai grosolan pe planuri din ce în ce mai joase. Intr'adevăr, androginia lui Huysmans, Péladan şi Swinburne nu e decât o palidă şi morbidă imitaţie a conceptului „omului desăvârşit" pe care l-au pus din nou în circulaţie, la sfârşitul secolului XVIII, romanticii germani. Dar câtă deosebire între cele două concepţii! La „decadentişti", androginul este închipuit ca un hermafrodit, văzut plastic, în care sexele coexistă şi a cărui plenitudine are ceva vinovat, dacă nu chiar patogen şi satanic. Romanticii germani dimpotrivă, fac o netă deosebire între hermafrodit şi androgin, interesându-se exclusiv de acesta din urmă. Căci în timp ce la hermafrodit separarea sexelor e exagerată — androgimul este un nou tip de umanitate, în care fuziunea sexelor, desăvârşita lor unificare, a creiat o nouă conştiinţă, apolară.**

Pentru romanticii germani, androginul va fi tipul omului desăvârşit al viitorului. Ritter, medicul ilustru, prieten al lui Novalis, a schiţat în opera sa, Fragmente aus dem Nachlas eines jungen Physikers, **o întreagă filozofie a androginului. Pentru Ritter, Christos al viitorului va fi androgin. „Eva s'a născut din bărbat fără ajutorul femeiei; Christos s'a născut din femeie fără ajutorul bărbatului; Androginul se va naşte din amândoi. Dar bărbatul şi femeia se vor topi împreună într'o strălucire".**

Trupul care se va naşte atunci va fi nemuritor. Ritter foloseşte terminologia alchimică pentru a vorbi cum se cuvine de noul tip de umanitate pe care îl va zămisli viitorul. Amănuntul acesta este destul de important, pentrucă ne indică încă o sursă a mitului androginului, aşa cum l-a reactualizat romantismul german. Vom vedea, într'un articol următor, că androginul era un simbol central în alchimie, după cum era în întreg hermetismul antic şi medieval.

Baader, şi el medic, celebru mai ales prin ceeace a învăţat dela Boehme şi Swedenborg, s'a ocupat cu pasiune de androgin, pe care-l interpreta prin teologie şi ocultism. Pentru Baader, la începutul timpului a fost androginul, şi la sfârşitul timpului tot androginul va fi. Omul primordial a fost androgin: Adam-Eva. Ideia aceasta străveche — pe care o regăsim, în timpuri mai apropiate, la gnostici şi în Kabbală — Baader o înţelege într'un mod cu totul personal. Omul primordial (Adam-Eva), fără conştiinţa sexuală, avea ca tovarăş ceresc o Idee, pe androgin, care trebuia să-l înveţe să „zămislească lăuntric". Dar omul primordial cade în păcat: somnul, în timpul căruia Eva se desparte de Adam. Aceasta e „prima cădere". Cei doi nu au încă, precis, conştiinţa separării lor. Deabia după ce muşcă din mărul biblic îşi dau seama de goliciunea lor, şi se ruşinează. Aceasta e, după Baader, a doua cădere. Datorită lui Christos, însă, omul va redeveni androgin, asemenea îngerilor. (Texte in Giese, Die Entwickelung des Androgynen problems in der Frühromantik, **şi Dr. Halley des Fontaines,** La notion d'androgynie).

Wilhelm de Humbold şi-a oprit deasemenea atenţia asupra mitului Androginului, într'o lucrare din tinereţe, Ueber die mannliche und weibliche Form. **Intuind un adevăr tradiţional, care se găseşte în toate religiile, Humbold ocoteşte divinitatea ca fiind androgină. Intr'adevăr, fiinţa supremă nu poate fi n niciun chip limitată. Teologia, este drept, lămureşte că divinitatea nu trebuie înţeleasă prin categoriile umane: sex, vârstă, etc. Dar credinţa religioasă din toate timpurile, credinţă simplă, neiluminată de revelaţiile teologale, intuieşte divinitatea ca persoană concretă; şi pentrucă divinitatea nu poate fi imitată de sex, ea ne este înfăţişată ca fiind androgină.**

Chiar atunci când nu e precis indicat, mitul androginului e prezent în toată literatura romantică germană. Intr'un sugestiv articol, d. Nichifor Crainic a arătat acelaş ideal al androginului şi în Luceafărul lui Eminescu. Ar fi o interesantă problemă de istorie literară urmărirea izvoarelor oculte care au revelat romanticilor germani acest străvechiu mit. Fără îndoială că influenţa misticilor şi ocultiştilor din sec. XVIII a jucat un rol de frunte în această „revelaţie". Dar semnificaţia nu o are influenţa ca atare, ci faptul că întreg romantismul german s'a lăsat fascinat şi rodit de ea. Aceleaşi cărţi şi aceleaşi idei au rămas la îndemâna artiştilor şi după stingerea romantismului, dar ele n'au mai „influenţat" pe nimeni. Sunt anumite preocupări teoretice are, prin simpla lor prezenţă, aruncă o lumină neobişnuită asupra unui om sau unei societăţi umane. Faptul, deci, că mitul androginului a dominat gândirea romantică şi-a fost intuit şi de un Balzac sau Eminescu, este mai mult decât un amănunt de istorie literară. El capătă dimensiunea unui fenomen care interesează în primul rând filozofia culturii. Ca să ne dăm mai bine seama de importanţa pe care o are această ultimă intuire a tipului desăvârşit de umanitate în conştiinţa occidentală, trebuie însă să amintim, măcar în liniile sale generale, istoria mitului androginului în decursul veacurilor.

MIRCEA ELIADE

Desprindere

(Urmare din pag. 6-a)

luase inima în dinţi... Oare ea mai putea nădăjdui ceva dela el?!.. Va trebui însă să-i scrie... Nu-i cavaleresc s'o mintă! Poate că fericirea ei atârnă de acest semn şi poate că învăţătorul acela o iubeşte... De ce să nu lămurească lucrurile? Că odată şi-odată tot vor fi lămurite, dacă nu de el, de evenimente!

Şi poate că atunci va fi mai greu. Chiar prin forţa lucrurilor, prin lumea deosebită în care trăesc fiecare, sunt siliţi să se despartă. O ştie fată inteligentă şi cu mult bun simţ. Desigur că şi ea a gândit la situaţia lor. E posibil ca atitudinea ei să se explice prin aceasta... Şi n'ar fi deloc exagerat, ca să nu fie aşa...

De acolo, de departe, din Bucureştiul nădejdilor şi-al desnădejdilor îl cheamă un gând... O fată cu ochii verzi ca şopârla, cu modelări de velur în voce. Ana! Ana care i-a ocupat tot gândul în vacanţa aceasta... Acum ştie de ce satul lui nu mai e frumos ca altădată, de ce ţăranii i se par altfel, de ce copilăria nu mai are putere să-l ţină legat de leagănul ei, de ce toată tăcerea aceasta îl plictiseşte, de ce Lilica nu-l mai încântă... Ana, fata blondă cu surâsul plin de prospeţime şi gingăşie, a umblat, fără să-i dea voie el, la cutiuţa inimii unde a stricat o rotiţă... Ca să fie sigură că-i numai al ei. Şi a reuşit...

Nu ştie dacă ea poate fi idealul femeii pe care ar dori-o. Nici nu ştie dacă drumul pe care îl cheamă, e drumul fericirii. O iubeşte şi-atâta tot. Şi în iubire, zice el, nu e bine să raţionezi. Atunci când nu laşi sentimentul să-şi urmeze drumul lui, nu mai e iubire, e calcul, matematică... Nu poţi aşterne iubirea în formule, pe care s'o rezolvi apoi cu ajutorul tablelor de logaritmi. Iubirea nu-i ceva complicat, e ceva simplu de tot pe care numai în nebunia noastră, o complicăm singuri, inutil. Şi el nu vrea să complice nimic...

O căsătorie cu Ana? Iată ceeace nu şi-a pus în gând... O întrebare la care încă nu poate răspunde. Dela început s'ar ivi complicaţii. In primul rând s'ar izbi de zidul familiei. E sigur că ai lui n'ar voi-o pe Ana... Nu ştie de ce, dar simte...

Nu! E mai bine să nu se gândească la asta. Mai ales că Ana nu-i pusese întrebarea...

— Ce faci aici, maică?

Mama lui intrase pe nesimţite...

— Am rămas gândindu-mă departe şi uitându-mă la jocul fluturaşilor de zăpadă!!...

— D'apăi c'a nins anul acesta ca'n iarna lui Marcoci. Da' de ce nu mai ieşi şi tu în sat?

— La ce bun? Să-i aud pe oameni cum se ceartă?

— Nu prea ţi-a priit ţie vacanţa asta la noi... Eu văd ceva schimbat la tine... Nu-i aşa Răducule?

— Mamă, ai puţină dreptate... Dar nu mai sunt băieţi pe aici; mă plictisesc singur...

— De, maică... Puiul de pasăre căruia i-au crescut aripile, părăseşte cuibul... Sboară!!..

— Cred că am sburat de mult, mamă!

— Aşa e! Acum ai crescut mare, eşti bărbat în toată legea... Parcă ieri te purtam cu pantalonaşi scurţi şi cu păr ca de fetiţă. Şi ce păr galben aveai! Astăzi mie mi-a albit părul iar tu te-ai făcut flăcău în toată puterea cuvântului!!..

Glasul mamei lui prinsese zob de lacrimă... Ea l-a crescut cu o deosebită grijă; răsfăţat şi bine îmbrăcat întotdeauna, ca să-l crească aşa cum se cuvine, renunţase la postul de învăţătoare. De altfel postul de controlor fiscal pe care-l avusese tatăl lui, le asigura din belşug traiul. Acum tatăl lui era pensionar.

Seara începuse să picure pe geam.

— Când vrei să pleci?

— Incă nu m'am hotărît...

— Dar cât de curând, nu? Sigur că ocupaţia ta de ziarist te cheamă... Şi poate şi doi ochi!!...

— Doi ochi?

— Da, doi ochi frumoşi! Nu, Răducule?

Radu bâlbâise încurcat, ceva...

— Nu tăgădui!!.. Inima mea de mamă simte! Degeaba încerci să te ascunzi... Cum o chiamă?

Radu tăcuse, peste măsură de surprins...

— De ce nu vrei să ştiu şi eu? Nu sunt eu pentru tine un prieten bun?

— Ba da, dar...

— Nici un dar... Nu te ascunde de mama ta!!..

— O cheamă Ana!!

Ochii mamei priveau prea rugători...

— Ana! Ca pe mama mea!!.. E frumoasă?

— Nu ştiu! Dar mie-mi place!!...

Şi mama lui şi el s'au ferit să pomenească numele Lilicăi... Dar faptul că el se spovedise atât de neaşteptat mamei sale, îi umplu inima de bucurie. Va să zică ar fi acceptat-o!!..

Aproape fără să-şi dea seama, se şi pomeni luând-o în braţe şi sărutând-o.

— Mamă, ai tăiat în mine o mare îndoială! Iţi mulţumesc!!..

— Oho! Băiatule! Nu te aprinde aşa...

— De ce, mamă? E atât de frumoasă!!..

Şi Radu o vedea pe Ana în toată splendoarea ei blondă, îmbrăcată în rochia albastră în care-i stătea atât de bine...

....Umbrele serii de mult întunecaseră odaia cu amintiri şi cu o mamă bună...

*

Plecase însfârşit... Pentru o clipă doar s'a întristat când ochii castanii ai mamei lui lăcrimau. A sărutat-o frumos pe obraji, pe gură, şi s'a suit în sanie... Apoi sania cu clopoţei se urnise tot ca atunci, când fiind elev, pleca la şcoală... E întâia oară când vede lămurit că între el şi sat se rupsese legătura. Numai mama îl mai lega de el...

Până la gară, învelit într'un cojoc năprasnic, a vorbit cu tatăl lui numai despre politică şi despre situaţia internaţională. Despre el şi planurile lui de viitor, nimic... In treacăt întrebase de felul cum îşi vede cariera. Fireşte că şi-o alesese după vocaţie, aşa că în privinţa aceasta nici o grijă.

Şi-a luat rămas bun şi-apoi trenul a plecat.

Acum putea să se gândească în voie la Ana... Oare o fi primit telegrama lui? Şi dacă a primit-o, îl va aştepta oare la gară, după cum fusese vorba?! E drept că stătuse mai mult de 5 zile cât îi spusese că stă. Azi a împlinit 9 zile. Nici nu-i scrisese măcar, după cum fusese vorba... Neglijenţă sau o *reacţie* a năstrşnicelor sale gânduri? Şi una şi alta...

Oh! Şi drumul acesta ce lung e şi ce plictisitor!! Tucu, tucu, tucu!!.. Gările fug una câte una, kilometrii sunt înghiţiţi de năvala acestui rapid, totuş lui i se pare că merge încet... Dacă ea nu va fi în gară? Dacă se supărase? Sau dacă nu primise telegrama? Dar de ce se tot chinuie cu atâtea întrebări? Nu e de prisos? Adevărul îl va afla acolo, pe peronul gării... Orice presupunere e prematură şi cade dela sine... Îşi caută pretexte să-şi alunge preocupările... Priveşte pe câmp... Zăpada sclipeşte sub bătaia soarelui. Şi se roteşte grăbit în faţa furiei locomotivei de 126 klm. pe oră... Cât câmp!! Intins ca şi gândurile lui... Şi iarăş o vede pe Ana, pe care acum o adună din închipuire... Uite, ăştia sunt ochii ei, asta e mânuţa ei, acesta e părul, părul care-l iubia atâta, acesta e surâsul ei... Acum îi aude şi glasul...

Lilica? O umbră care a fugit din sufletul lui. Nici nu se mai poate îndoi că Lilica e moartă pentru el... Prea e vie Ana, prea trăieşte cu toată fiinţa în el, ca să se mai gândească la ea... O întâmplare banală cu un băiat şi o fată care s'au iubit...

Tucu, tucu, tucu!!... Mersul legănat la trenului îi înmoaie trupul, îl leagănă... Plumbul oboselii îi cade în ochi...

Bucureşti!

*

Hamalii dădeau năvală în compartimentele vagoanelor. Freamăt obişnuit de gară mare... Radu aruncase odată ochii pe peron, dar nu mult timp, căci îi fu teamă să nu cunoască un adevăr prea crud, mai repede decât ar fi trebuit. Dădu bagajele în seama unui hamal şi sări pe peron... Lumea, împestriţată, grăbea spre ieşire... Prima aruncătură de ochi nu descoperi nimic... Probabil că nu venise... Altfel poate că ar fi văzut-o! Doar nu e greu de observat o fată ca ea...

Dar dacă-l aşteaptă afară?!

A! Uite-o! Venise prin urmare. E atât de fericit!!.. Ar săruta-o aici, dacă n'ar fi atâta lume... L-a văzut! I-a zâmbit şi-şi face loc printre lume...

— Ana! Ai venit? Credeam că n'ai să vii!!..

Ana zâmbi şi-l certă cu degetul...

Răule!! Ar fi trebuit să nu vin... Aşa ne-a fost vorba?

— Te-a supărat?!

— Cum să nu mă supăr? Imi făgăduieşti că vii până la cinci zile şi tu stai nouă zile... Nici măcar nu-mi scrii... Se face una ca asta?

— Dragă, iartă-mă!! Am amânat dela o zi la alta...

— Da! Şi pe mine mă laşi să te aştept din zi în zi! Pentru asta nici n'am plecat la Sinaia!!...

— Uite că am venit... Mi-a fost dor de tine!!..

— Sigur!!... De aceea ai stat atâta... De ce te uiţi aşa la mine?

— Te-ai făcut mai frumoasă! Poate fiindcă eşti supărată!

— Mda! Mai supără-mă tu aşa!!

Au ajuns în dosul Gării de Nord, şi-a rânduit pachetele într'un taxi, s'au suit şi-au plecat...

— Ana, buzele tale!!...

— Dragule! Mi-a fost dor de tine!!...

DAN BALTEANU

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23. Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24464-939.